

DİSKAR

TÜRKİYE DEVRİMCI İŞÇİ SENDİKALARI KONGFEDERASYONU ARAŞTIRMA MERKEZİ

İŞÇİ SINIFININ GEÇİM KRİZİ RAPORU

ASGARI ÜCRET | VERGİ | EMEKLİLİK

**Türkiye Devrimci İşçi Sendikaları Konfederasyonu Araştırma Merkezi
(DİSK-AR)**

İşçi Sınıfının Geçim Krizi Raporu: Asgari Ücret, Vergi, Emeklilik

Ankara • Haziran 2026

Bu rapor Türkiye Devrimci İşçi Sendikaları Konfederasyonu Araştırma Merkezi (DİSK-AR) tarafından hazırlanmış ve 29 Haziran 2026 tarihinde kamuoyuna sunulmuştur. Rapora ilişkin metaveri ve revizyon bilgisi raporun sonunda ayrıntılı olarak yer almaktadır.

Araştırma DİSK-AR kaynak gösterilerek kullanılabilir.

Kapak Tasarımı: İnan Dağdelen

TÜRKİYE DEVRİMCİ İŞÇİ SENDİKALARI KONFEDERASYONU

Adres: Mutlukent Mah. Sultansuyu Sok. No: 11 Çankaya/Ankara

Tel: (0312) 236 3475

Web: arastirma.disk.org.tr – www.disk.org.tr

E-posta: diskar@disk.org.tr – disk@disk.org.tr

X: @diskarastirma- @diskinsesi

Instagram: @diskarastirma- @diskinsesi

Bluesky: [disk-ar.bsky.social](https://bsky.social/disk-ar.bsky.social) – [diskinsesi.bsky.social](https://bsky.social/diskinsesi.bsky.social)

SUNUŞ

Türkiye'de işçi sınıfı 2026 yılında tarihsel bir geçim kriziyle yüz yüzedir. Bu kriz tesadüf değil, bilinçli olarak uygulanan ekonomi politikalarının kaçınılmaz sonucudur. Asgari ücretin açlık sınırının altına düşürülmesi, vergi yükünün ücretlilerin omuzlarına yıkılması ve emekli aylıklarının sefalet düzeyine indirilmesi; birbirinden bağımsız sorunlar değil, aynı sınıfsal tercih setinin birbirine bağlı halkalarıdır.

Asgari ücret, toplumun çok geniş bir kesimini doğrudan ilgilendiren bir gösterge hâline gelmiştir. Avrupa'da açık ara en yüksek asgari ücret kapsamına sahip Türkiye, giderek derinleşen bir "asgari ücretliler ülkesi"ne dönüşmüştür. Bunun nedeni toplu iş sözleşmesi kapsamının son derece dar kalmasıdır. Sendikasılaştırma ve güvencesizleştirme politikaları sonucunda asgari ücret fiilen ortalama ücret hâline gelmiş; işçilerin büyük çoğunluğu açlık sınırının altında bir gelire geçinmek zorunda bırakılmıştır. 2026 yılında daha belirlendiği gün açlık sınırının altında olan net asgari ücret, yılın beşinci ayı itibarıyla yoksulluk sınırının yalnızca dörtte birine karşılık gelmektedir. Öte yandan büyümeden pay alması gereken işçiler, tam aksine büyümeden dışlanmaktadır. Bu nedenle asgari ücret, kişi başına milli gelire göre de erimektedir.

Vergi sistemi bu eşitsizliği daha da derinleştirmektedir. İşçiler bir yandan düşük ücretlerle geçinmeye çalışırken öte yandan giderek ağırlaşan bir vergi yükü altında ezilmektedir. Az kazananan çok, çok kazananan az vergi alınan bir sistem kurulmuştur. Yıllardır gelir vergisi tarife dilimleri az artırılarak, vergi tarife oranları yüksek tutularak, asgari ücret istisnası çalışanlar aleyhine uygulanarak çalışanların vergi yükü artırılmıştır. Büyük servetlere dokunulmamış, vergi yükü tabana yayılmıştır. Ücretliler şirketlerden daha fazla vergi öder hâle getirilmiştir.

Emeklilik sistemi de bu genel tablonun dışında değildir. Onlarca yıl çalışmış, prim ödemiş ve ülkenin büyümesine katkıda bulunmuş milyonlarca emekli, bugün sefalet içinde yaşamını sürdürmeye çalışmaktadır. Emekli aylıkları asgari ücretin altına düşmüş, SGK'nin prim gelirleri artmasına karşın bu artış emeklilere yansıtılmamıştır. Emeklilik bir dinlenme ve güvence hakkı olmaktan çıkmış; her üç emekliden ikisi geçimini sağlayabilmek için yeniden çalışmak zorunda bırakılmıştır.

Asgari ücreti artırmayan, vergi yükünü işçilerin üzerinde büyüten ve emekli aylıklarını eriten hükümet politikaları bir bütün olarak değerlendirildiğinde ortaya çıkan tablo, emek gelirlerinin sistematik biçimde baskılandığına işaret etmektedir. Konfederasyonumuzun Araştırma Merkezi DİSK-AR tarafından hazırlanan bu raporda, asgari ücretin derhal artırılması, vergi adaletinin sağlanması ve emeklilik sisteminin emekliler lehine yeniden yapılandırılması taleplerimizin bilimsel dayanakları ortaya konulmakta; raporun "gelirde adalet, vergide adalet, ülkede adalet" mücadelemize katkı sunulması hedeflenmektedir. Raporda emeği geçenlere teşekkür ediyoruz.

DİSK Yönetim Kurulu

İÇİNDEKİLER

SUNUŞ	3
I. ASGARİ ÜCRET	5
ASGARİ ÜCRET ARTIRILMALI	6
ÖZET	7
DİSK'İN ASGARİ ÜCRET İÇİN TALEPLERİ	8
VERİLERLE ASGARİ ÜCRET GERÇEĞİ	9
ASGARİ ÜCRETLİLER AÇLIĞA MAHKÛM EDİLİYOR	9
ASGARİ ÜCRETLİLER MİLLİ GELİRDEN DAHA AZ PAY ALIYOR	10
ASGARİ ÜCRETLİ, TEMEL GIDAYA ERİŞMEKTE ZORLANIYOR	11
ASGARİ ÜCRETİN ALTIN KARŞISINDA KAYBI BÜYÜYOR	12
TİS KAPSAMI DARALIYOR, ASGARİ ÜCRET YAYGINLAŞIYOR	14
TÜRKİYE BİR ASGARİ ÜCRETLİLER ÜLKESİNE DÖNÜŞÜYOR	16
TÜRKİYE AVRUPA'NIN EN DÜŞÜK ASGARİ ÜCRETLİ ÜLKELERİNDEN BİRİ HALİNE GELİYOR	17
SENDİKALI OLMAK ÇALIŞMA VE YAŞAM KOŞULLARINI İYİLEŞTİRİYOR	19
II. VERGİ SİSTEMİ	20
VERGİDE ADALET SAĞLANMALI	21
ÖZET	22
DİSK'İN VERGİDE ADALET İÇİN TALEPLERİ	23
VERİLERLE VERGİ ADALETSİZLİĞİ GERÇEĞİ	24
DÜŞÜK VERGİ DİLİMLERİ İŞÇİNİN ÜCRETİNİ ERİTİYOR	24
DOLAYLI VERGİLER VERGİDE ADALETSİZLİĞİ DERİNLEŞTİRİYOR	27
VERGİ YÜKÜ İŞÇİLERİN ÜZERİNE YIKILMIŞ DURUMDA	28
ÜCRETLİLERİN VERGİSİ ARTARKEN SERMAYENİN VERGİSİ AZALIYOR	29
III. EMEKLİLİK	30
EMEKLİLİK SİSTEMİ YENİDEN YAPILANDIRILMALI	31
ÖZET	32
DİSK'İN EMEKLİLİK SİSTEMİ İÇİN TALEPLERİ	33
VERİLERLE EMEKLİLER GERÇEĞİ	34
EMEKLİLİKTE EŞİTSİZLİK BÜYÜYOR	34
EMEKLİ AYLIKLARI VE ASGARİ ÜCRET MAKASI AÇILIYOR	34
ORTALAMA EMEKLİ AYLIĞI EN DÜŞÜK AYLIĞA YAKINSIYOR	36
EMEKLİ AYLIKLARININ KİŞİ BAŞINA MİLLİ GELİRE ORANI GERİLİYOR	36
EMEKLİLERE AYRILAN KAYNAK AZALIYOR	38
ÇALIŞAN EMEKLİLERİN SAYISI ARTIYOR	40
KAYNAKLAR	42

ASGARI ÜCRET

DiSKAR

TÜRKİYE DEVRİMCİ İŞÇİ SENDİKALARI KONFEDERASYONU ARAŞTIRMA MERKEZİ

I.

ASGARİ ÜCRET ARTIRILMALI

Türkiye’de asgari ücret toplumun genelini etkileyen bir göstergeye dönüşmüştür.

Türkiye’de uygulanan ekonomi politikalarının ve ücret rejiminin yarattığı temel sorunlardan biri asgari ücretin istisnai bir ücret tabanı olmaktan çıkarak geniş çalışan kesimleri için fiili ücret standardına dönüşmesidir. Çalışanların önemli bir bölümü asgari ücret veya asgari ücrete yakın gelirlerle çalışmaktadır. Bu nedenle asgari ücrette yapılacak iyileştirmeler yalnızca belirli bir kesimi değil, genel ücret düzeylerini ve çalışanların pazarlık gücünü de etkilemektedir. Asgari ücret artışlarının yetersiz kalması, özel sektördeki diğer ücretlerin de baskılanmasına yol açmaktadır. Bu süreç, Türkiye’nin giderek bir “asgari ücretliler ülkesi” haline gelmesine ve ücret yapısının düşük ücret düzeyinde sıkışmasına yol açmıştır.

Sıkı para ve maliye politikasının sonucu olarak emek gelirleri bastırılmaktadır.

Hükümet tarafından izlenen para ve maliye politikalarının temel hedeflerinden biri enflasyonu kontrol altına almak olarak açıklansa da bu politikaların yükü büyük ölçüde ücretlilerin omuzlarına bırakılmaktadır. Enflasyonla mücadele gerekçesiyle ücret artışlarının sınırlandırılması çalışanların reel gelirlerinde kayıplara yol açmaktadır. Bu politikaların asıl anlamı enflasyonun faturasını ücretlilere çıkarmaktır.

Ücret artışlarının enflasyonu artıracığı iddiası gerçek dışıdır. Türkiye’de son yıllarda yaşanan yüksek enflasyonun nedenleri arasında kur dalgalanmaları, üretim maliyetlerindeki artışlar, enerji fiyatları, ithalata bağımlılık ve piyasalardaki fiyatlama davranışları önemli yer tutmaktadır. Ücretler ise çoğu zaman gerçekleşmiş enflasyonun gerisinden gelmekte ve çalışanlar ancak kaybettikleri alım gücünü kısmen telafi edebilmektedir. Bu nedenle enflasyon, asgari ücret artışlarının önünde bir engel olarak değil, çalışanların gelirlerinin korunmasını zorunlu kılan bir gerçeklik olarak değerlendirilmelidir.

2026 yılı itibarıyla asgari ücret, birçok çalışan için temel ihtiyaçların karşılanmasına yetmemektedir.

Açlık ve yoksulluk sınırı göstergeleri, asgari ücretin çalışanların ve ailelerinin insanca yaşam koşullarını karşılamaktan uzaklaştığını ortaya koymaktadır. Özellikle temel tüketim malları, kira, ulaşım ve enerji fiyatlarındaki artışlar karşısında asgari ücretin satın alma gücü daha da gerilemiştir.

Asgari ücret acilen artırılmalıdır. Gelir dağılımının iyileştirilmesi ve çalışanların yaşam standartlarının korunabilmesi için asgari ücretin enflasyon karşısında korunması ve refah payını içerecek şekilde artırılması gerekmektedir. Yüksek enflasyon dönemlerinde ücretlerin yılda bir kez değil gerektiğinde birden fazla kez güncellenmesi çalışanların yaşam standartlarının korunması açısından önem taşımaktadır.

ÖZET

- Asgari ücret aylık sınırının altında, yoksulluk sınırının dörtte biri düzeyindedir.
- Asgari ücretin kişi başına milli gelire oranı 1974'te yüzde 80,6 iken 2026'da yüzde 45,7'ye gerilemiş, asgari ücretlilerin büyümeden aldığı pay azalmıştır.
- Asgari ücretli, 2005'ten bu yana yaklaşık toplam 23 Cumhuriyet altını kaybetmiştir.
- Türkiye'de asgari ücretin yüzde 5 fazlası ve altı bir ücretle çalışanların kapsamı yüzde 35'e yakındır. Böylece Türkiye asgari ücretin yaygınlığı bakımından Avrupa ülkeleri arasında ilk sırada yer almaktadır.
- TİS kapsamı Türkiye'de yüzde 10 düzeyindeyken bu oran birçok Avrupa ülkesinde yüzde 60'ın üzerindedir.
- Türkiye'de her 100 çalışandan 15'i asgari ücretin altında çalıştırılmaktadır.
- Türkiye'de bir asgari ücretlinin dana eti alım gücü Hollanda'daki asgari ücretlinin yaklaşık dörtte biri, Fransa'daki asgari ücretlinin ise yaklaşık üçte biri düzeyindedir. Türkiye'de asgari ücretlinin temel gıda maddelerine erişimi, Avrupa ve OECD ülkelerine kıyasla son derece sınırlı kalmaktadır.
- 2026'da Türkiye'den daha düşük asgari ücrete sahip Avrupa ülkesi sayısı yalnızca üçe düşmüş, Türkiye Avrupa'nın en düşük asgari ücretli ülkelerinden biri haline gelmiştir.
- Türkiye'de TİS'ten yararlanan işçilerin ortalama ücretleri asgari ücretin oldukça üzerindedir. TİS kapsamındaki işçilerin aylık ortalama brüt kazancı, TİS kapsamı dışındaki işçilerden yüzde 91,9 daha fazladır.

DİSK'İN ASGARI ÜCRET İÇİN TALEPLERİ

- Asgari ücret keyfilikle belirlenen bir pazarlık konusu değil, Anayasa ve yasayla düzenlenmiş toplumsal bir haktır. Belirlenirken bir işçinin insanca yaşamasını sağlayacak ücrete kavuşması esas alınmalı ve refah payı asgari ücrete dahil edilmelidir.
- Asgari ücret, çalışanların temel ücret düzeyi olmaktan çıkarılmalı, toplu iş sözleşmesi kapsamı genişletilmelidir. Sendikalaşmanın önündeki yasal ve fiili engeller kaldırılmalı, toplu pazarlık hakkı güçlendirilmelidir.
- Yüksek enflasyon dönemlerinde asgari ücret yılda en az dört kez belirlenmeli ve çalışanların alım gücü korunmalıdır.
- Asgari ücret artışlarında ekonomik büyümeden çalışanların adil pay almasını sağlamak için kişi başına milli gelir artışı esas alınmalıdır.
- Asgari ücret belirlenirken açlık sınırı, yoksulluk sınırı, barınma maliyetleri, eğitim, sağlık, ulaşım ve enerji giderleri gibi gerçek yaşam koşulları dikkate alınmalıdır.
- Asgari ücret, uluslararası çalışma standartlarına ve insan onuruna yakışır yaşam ilkelerine uygun olarak belirlenmeli; yalnızca çalışanın değil, ailesinin geçim koşulları da hesaba katılmalıdır.
- 2026 asgari ücreti derhal güncellenmelidir.

VERİLERLE ASGARİ ÜCRET GERÇEĞİ

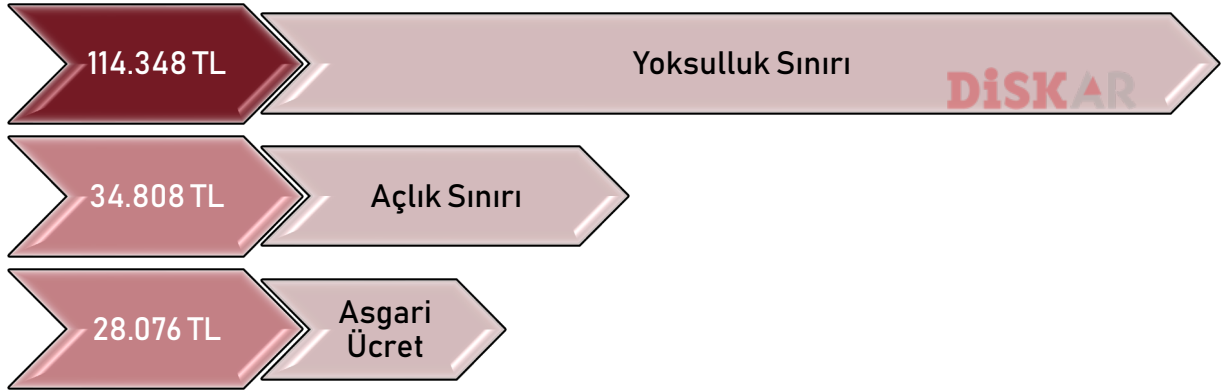
ASGARİ ÜCRETLİLER AÇLIĞA MAHKÛM EDİLİYOR

Asgari ücretin insan onuruna yakışır bir yaşam düzeyi sağlayıp sağlamadığını değerlendirmede en önemli göstergelerden ikisi açlık ve yoksulluk sınırlarıdır. DİSK/Birleşik Metal-İş Sınıf Araştırmaları Merkezi (BİSAM) tarafından hesaplanan açlık ve yoksulluk sınırı dikkate alındığında, Mayıs 2026 itibarıyla net asgari ücretin yetersizliği açık biçimde görülmektedir.

2026 asgari ücreti belirlendiği günden itibaren açlık sınırının altındadır. Mayıs 2026 itibarıyla dört kişilik bir ailenin sağlıklı ve dengeli beslenmesi için yapması gereken asgari harcama tutarını ifade eden açlık sınırı 34.808 TL'ye yükselirken yoksulluk sınırı ise 114.348 TL olmuştur. 2026 yılı için 28.075,50 TL olarak belirlenen net asgari ücret, Mayıs 2026'da açlık sınırının 6.732 TL altında kalmıştır. Başka bir ifadeyle asgari ücret, yalnızca gıda harcamalarını kapsayan açlık sınırının dahi ancak yüzde 80,7'sini karşılayabilmektedir.

Asgari ücret yoksulluk sınırının ise yalnızca yüzde 24,6'sı düzeyinde kalmıştır. Dolayısıyla asgari ücret, yoksulluk sınırının dörtte biri düzeyindedir. Diğer bir ifadeyle, dört kişilik bir ailenin temel ihtiyaçlarını karşılayabilmesi için gereken tutar, net asgari ücretin yaklaşık 4,1 katıdır. Asgari ücret ile yoksulluk sınırı arasındaki fark 86 bin TL'yi aşmıştır.

Grafik 1. Açlık ve Yoksulluk Sınırı ile Net Asgari Ücret (Mayıs 2026) (TL)

Kaynak: DİSK/Birleşik Metal-İş Sınıf Araştırmaları Merkezi (BİSAM), Açlık ve Yoksulluk Sınırı Araştırması, Mayıs 2026.

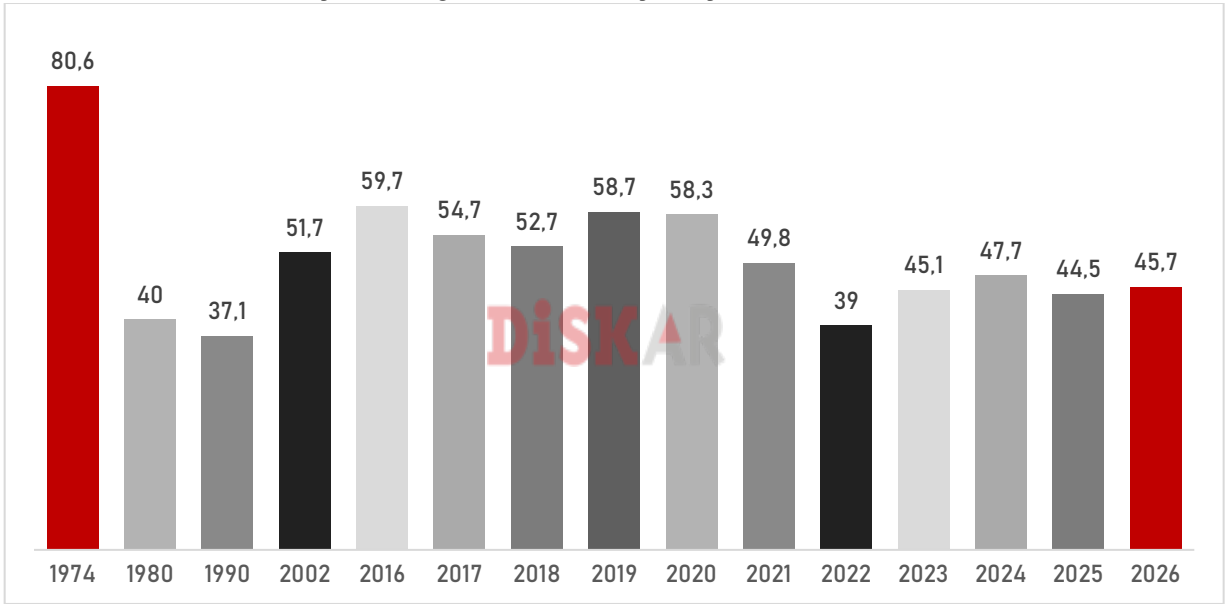
Yılın ilk beş ayındaki tablo, daha belirlendiği gün açlık sınırının altında kalan asgari ücretin, geçim ücreti olmaktan daha da uzaklaştığını göstermektedir. Asgari ücretin açlık sınırının altında kalması, işçilerin temel beslenme harcamalarını dahi borçlanmadan, ek gelir aramadan ya da tüketimden kısmadan karşılayamadığı anlamına gelmektedir.

ASGARİ ÜCRETLİLER MİLLİ GELİRDEN DAHA AZ PAY ALIYOR

Asgari ücretin düzeyini değerlendirirken yalnızca enflasyon ya da geçim maliyetleri değil, ülkenin toplam gelirinden asgari ücretliye ne kadar pay düştüğü de dikkate alınmalıdır. Bu nedenle asgari ücretin kişi başına GSYH'ye oranı, ücretlerin büyümeden aldığı payı işaret eden önemli göstergelerden biridir. Asgari ücretin kişi başına gelir karşısındaki uzun dönemli seyrinin dalgalı olmakla birlikte belirgin bir kayıp eğilimi taşıdığı görülmektedir.

1974 yılında ortalama yıllık brüt asgari ücret, kişi başına GSYH'nin yüzde 80,6'sı düzeyindeydi. Ancak 1980 sonrasında asgari ücretin milli gelir karşısındaki payı sert biçimde gerilemiş, 1980'de yüzde 40'a, 1990'da ise yüzde 37,1'e düşmüştür. 2002 yılında bu oran yüzde 51,7'ye yükselmiş olsa da 1970'lerdeki düzeyin oldukça gerisinde kaldığı görülmektedir.

AKP döneminde asgari ücretin kişi başına GSYH'ye oranı 2016'da yüzde 59,7, 2020'de ise yüzde 58,3 düzeyinde olmuş, ancak yüksek enflasyon ve gelir bölüşümündeki bozulmayla birlikte 2022'de bu oran yüzde 39'a kadar gerilemiştir.

Grafik 2. Yıllar İçinde Asgari Ücretin Kişi Başına Milli Gelire Oranı (Yüzde)

Kaynak: Tablo 1'den alınmıştır.

2026 itibarıyla ortalama aylık brüt asgari ücret 33.030 TL, yıllık brüt asgari ücret ise 396.360 TL'dir. Aynı yıl kişi başına GSYH 567.602 TL olarak gerçekleşmiş; böylece asgari ücretin kişi başına gelire oranı yüzde 45,7'de kalmıştır. Eğer 1974'teki yüzde 80,6'lık oran korunmuş olsaydı, 2026 yılında aylık brüt asgari ücretin 58.245 TL olması gerekirdi. Oysa fiili brüt asgari ücret bu tutarın 25 bin TL altında kalmıştır. Başka bir deyişle, asgari ücret büyüme ve kişi başına gelir artışı karşısında korunamamış, asgari ücretlilerin milli gelirden aldığı görece pay ciddi biçimde daralmıştır. Bu gerilemenin anlamı asgari ücretle çalışanların yoksullaşmasıdır. Asgari ücretle çalışanların oranının arttığı da göz önünde bulundurulduğunda, genel olarak ücret artışının kişi başına milli gelir artışının çok altında kaldığı belirtilmelidir.

DİSK-AR İşçi Sınıfının Geçim Krizi Raporu

Tablo 1. Yıllar İçinde Asgari Ücretin Kişi Başına Milli Gelire Oranı (TL) (Yüzde)

Yıl	Ortalama Aylık Brüt Asgari Ücret (TL/Ay)	Ortalama Yıllık Brüt Asgari Ücret (TL/Yıl)	Kişi Başına GSYH (TL/Yıl)	Asgari Ücretin Kişi Başına GSYH Oranı (%)	Olması Gereken Brüt Asgari Ücret (TL/Ay)
1974	1.200	14.400	17.875	80,6	1.200
1980	5.400	64.800	162.030	40,0	10.878
1990	303.750	3.645.000	9.816.526	37,1	659.012
2002	236.437.875	2.837.254.500	5.486.260.437	51,7	368.308.393
2016	1.647	19.764	33.131	59,7	2.224
2017	1.778	21.330	39.019	54,7	2.619
2018	2.030	24.354	46.202	52,7	3.102
2019	2.558	30.701	52.287	58,7	3.510
2020	2.943	35.316	60.545	58,3	4.065
2021	3.577	42.924	86.232	49,8	5.789
2022	5.737	68.844	176.651	39	11.859
2023	11.711	140.535	311.113	45,1	20.886
2024	20.003	240.030	503.076	47,7	33.773
2025 (*)	26.006	312.066	703.185	44,5	47.207
2026 (**)	33.030	396.360	867.602	45,7	58.245

Kaynak ve açıklama: Kişi Başına Gayri Safi Yurtiçi Hasıla verileri 1975 ve 2017 arası için SBB, Ekonomik ve Sosyal Göstergeler, Fert Başına GSYH ve SAGP (1975-2017) kullanılmıştır. 1974 yılına ait KB GSYH verisi GSYH'nin Türkiye nüfusuna bölünmesiyle DİSK-AR tarafından hesaplanmıştır. 2017 sonrası veri ise TÜİK, Dönemsel Hesaplar istatistiklerinden alınmıştır. 2023, 2024, 2025 ve 2026 yılı cari fiyatlarla Kişi Başına GSYH verileri Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı Yıllık Program'dan alınmıştır. Asgari ücret verilerinin yıllık ortalamaları ve toplamaları DİSK-AR tarafından hesaplanmıştır. Olması gereken asgari ücret düzeyi 1974 yılında asgari ücretin KB GSYH'ye oranı olan yüzde 80,6 esas alınarak hesaplanmıştır.

Önemli Not: DİSK-AR tarafından daha önceki yıllarda yayımlanan araştırmalarda yer verilen asgari ücret ve KB GSYH verileri arasında kimi farklılıklar söz konusudur. Bu farklılık TÜİK'in 1998 revizyonu sonrası Kalkınma Bakanlığı'nın (eski DPT şimdiki Cumhurbaşkanlığı Strateji Bütçe Başkanlığı-SBB) 1998 öncesi verileri büyüme hızına göre yeniden hesaplamasından (revize etmesinden) kaynaklanmaktadır. Bu nedenle asgari ücretin KB GSYH'ye oranı değişmiştir. Bu tablodaki veriler SBB tarafından açıklanan revize edilmiş verileri kapsamaktadır. 2005 yılında TL'den 6 sıfır atılarak yeni Türk lirasına (YTL) geçilmiştir.

(*) Gerçekleşme tahmini

(**) Program

ASGARİ ÜCRETLİ, TEMEL GIDAYA ERİŞMEKTE ZORLANIYOR

Türkiye'de asgari ücretlinin temel gıda maddelerine erişimi, Avrupa ve OECD ülkelerine kıyasla son derece sınırlı kalmaktadır. Yüksek enflasyon ve düşük alım gücü, Türkiye'deki asgari ücretlilerin yaşam koşullarını ciddi şekilde zorlaştırmakta ve sosyal adaletsizliklerin derinleşmesine neden olmaktadır. Bu tablo, acil ekonomik reformlar ve gıda fiyatlarının kontrol altına alınmasını gerektiren bir durumdur. İktidarın bu sorunlara yönelik etkili çözümler üretmesi, halkın refahını artırmak ve sosyal istikrarı sağlamak açısından büyük önem taşımaktadır.

Türkiye'de bir asgari ücretli, bir aylık net asgari ücretiyle yalnızca 27 kg dana eti alabilmektedir. Buna karşılık Hollanda'da bir asgari ücretli 107 kg, Fransa'da 84 kg,

DİSK-AR İşçi Sınıfının Geçim Krizi Raporu

Almanya'da 56 kg ve Yunanistan'da ve Meksika'da 47 kg dana eti alabilmektedir. Türkiye'de bir asgari ücretlinin dana eti alım gücü Hollanda'daki asgari ücretlinin yaklaşık dörtte biri, Fransa'daki asgari ücretlinin ise yaklaşık üçte biri düzeyindedir.

Temel gıda ürünlerinde alım gücü farkı yalnızca etle sınırlı değildir. Türkiye'de bir asgari ücretli aylık ücretiyle 281 litre süt alabilirken, bu miktar Hollanda'da bin 789 litreye, Fransa'da bin 115 litreye, Almanya'da bin 8 litreye ulaşmaktadır. Yunanistan'da bir asgari ücretli 411 litre süt alabilmektedir. Benzer biçimde Türkiye'de 255 litre sıvı yağ alınabilirken, Hollanda'da bu miktar bin 656 litre, Fransa'da 528 litre, Almanya'da 400 litre ve Yunanistan'da 336 litredir. Un, şeker, yumurta gibi temel tüketim ürünlerinde de tablo benzerdir. Asgari ücretlinin sofrasına giren et, süt, yağ, un ve şeker miktarı; ücret düzeyi ile gıda fiyatları arasındaki makasın Türkiye'de emekçiler aleyhine ne kadar açıldığını göstermektedir.

Tablo 2. Seçilmiş Ülkelerde Bir Aylık Net Asgari Ücretle Alınabilecek Temel Gıda Miktarı (Ocak 2026)

Ürün DİSKAR	Hollanda*	Almanya*	Fransa	Yunanistan	Meksika*	Türkiye
Un (kg)	1.635	1.208	1.145	979	479	439
Pirinç (kg)	1.006	692	820	351	290	347
Şeker (kg)	2.563	1.806	1.483	1.100	288	562
Tuz (kg)	2.898	999	1.236	775	417	562
Süt (lt)	1.789	1.008	1.115	411	266	281
Yumurta (adet)	9.408	5.484	4.860	2.376	3.252	3.020
Sıvı Yağ (lt)	1.656	400	528	336	296	255
Dana Eti (kg)	107	56	84	47	47	27

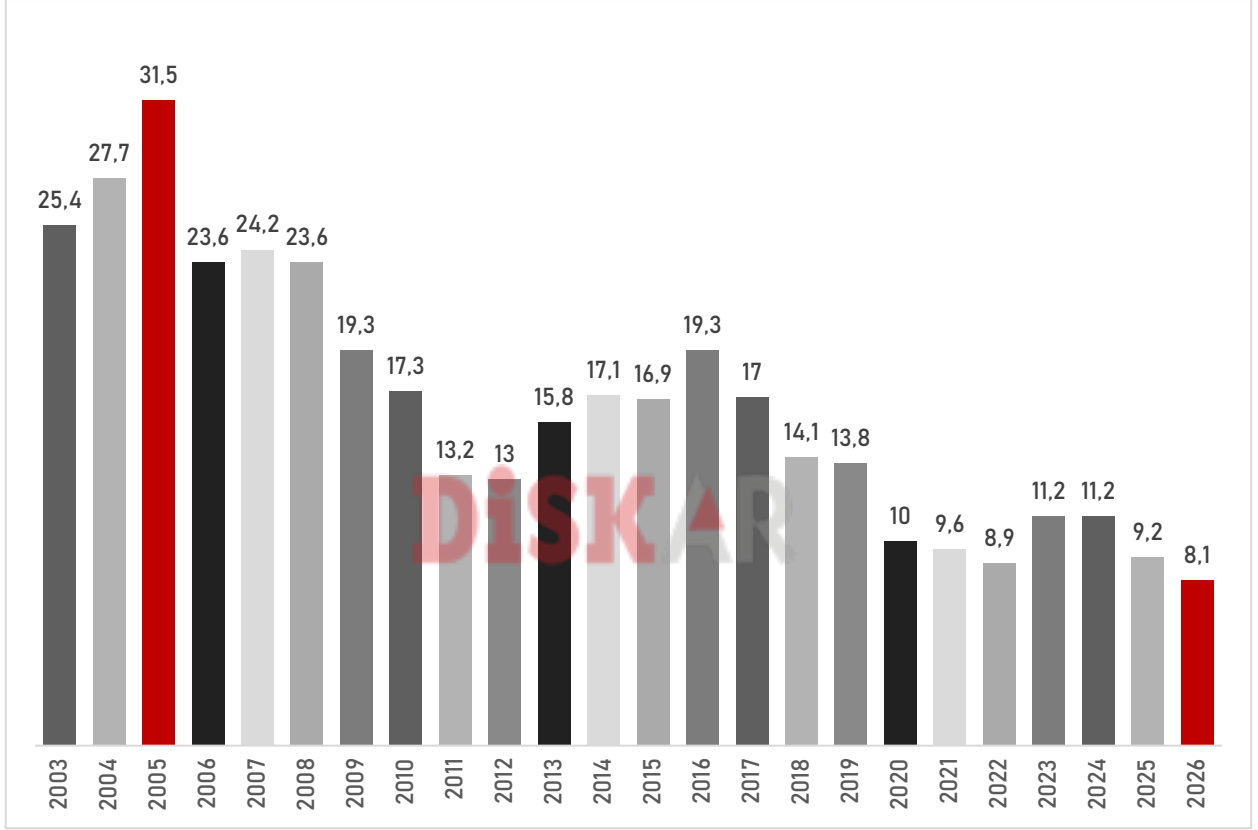
Kaynak: Global Product Prices-prices by country, https://www.globalproductprices.com/rankings/milk_prices/ (Erişim: 17 Haziran 2026). DİSK-AR tarafından hesaplanmıştır.

*Hollanda ve Almanya'da asgari ücret saatlik, Meksika'da ise günlüktür. Ortalama tam zamanlı çalışma süresi olan 40 saat üzerinden ücret hesaplanmıştır.

ASGARİ ÜCRETİN ALTIN KARŞISINDA KAYBI BÜYÜYOR

Asgari ücret altın karşısında dramatik ölçüde değer kaybetmiştir. Merkez Bankası'nın yıllık ortalama Cumhuriyet altını fiyatları ve yıllık ortalama net asgari ücret verileriyle yapılan hesaplama göre, 2003 yılında bir asgari ücretli yıllık net ücretiyle 25,4 Cumhuriyet altını alabilirken, 2005 yılında bu miktar 31,5 Cumhuriyet altınına yükselmiştir. Ancak sonraki yıllarda altın fiyatlarının ücret artışlarından çok daha hızlı yükselmesiyle asgari ücretin altın karşısındaki alım gücü sert biçimde düşmüştür.

Grafik 3. Altın Karşısında Asgari Ücret (2003-2026)

Kaynak: Tablo 3'ten alınmıştır. DİSK-AR tarafından hazırlanmıştır.

2026 yılında bir asgari ücretli, yıllık net ücretiyle yalnızca 8,1 Cumhuriyet altını alabilmektedir. Böylece asgari ücretli, 2005'e göre yaklaşık 23 Cumhuriyet altını kaybetmiştir. 2026'da bu miktarın 8,1'e düşmesi, son on yıldaki kaybın da oldukça çarpıcı olduğunu göstermektedir. Asgari ücretin altın karşısındaki kaybı, yalnızca finansal bir karşılaştırma değil, işçilerin birikim yapma ve gelecek güvencesi oluşturma imkanlarında zayıflamayı da göstermektedir. Asgari ücretli için altın ulaşılabilir bir tasarruf ve birikim aracı olmaktan giderek uzaklaşmaktadır.

Tablo 3. Altın Karşısında Asgari Ücret (2003-2026) (TL)

Yıl	Yıllık Ortalama Cumhuriyet Altını Fiyatı (TL)	Net Asgari Ücret (Yıllık Ortalama) (TL)	Altın Karşısında Asgari Ücret (Adet)
2003	121	3.072	25,4
2004	131	3.636	27,7
2005	133	4.200	31,5
2006	193	4.560	23,6
2007	200	4.836	24,2
2008	245	5.784	23,6
2009	327	6.324	19,3
2010	401	6.924	17,3
2011	574	7.560	13,2
2012	647	8.412	13,0
2013	586	9.276	15,8
2014	595	10.152	17,1
2015	673	11.388	16,9
2016	807	15.600	19,3
2017	991	16.848	17,0

DİSK-AR İşçi Sınıfının Geçim Krizi Raporu

Yıl	Yıllık Ortalama Cumhuriyet Altını Fiyatı (TL)	Net Asgari Ücret (Yıllık Ortalama) (TL)	Altın Karşısında Asgari Ücret (Adet)
2018	1.360	19.237	14,1
2019	1.761	24.251	13,8
2020	2.790	27.896	10,0
2021	3.527	33.911	9,6
2022	6.604	58.523	8,9
2023	10.641	119.455	11,2
2024	18.227	204.025	11,2
2025	28.975	265.248	9,2
2026*	41.376	336.906	8,1

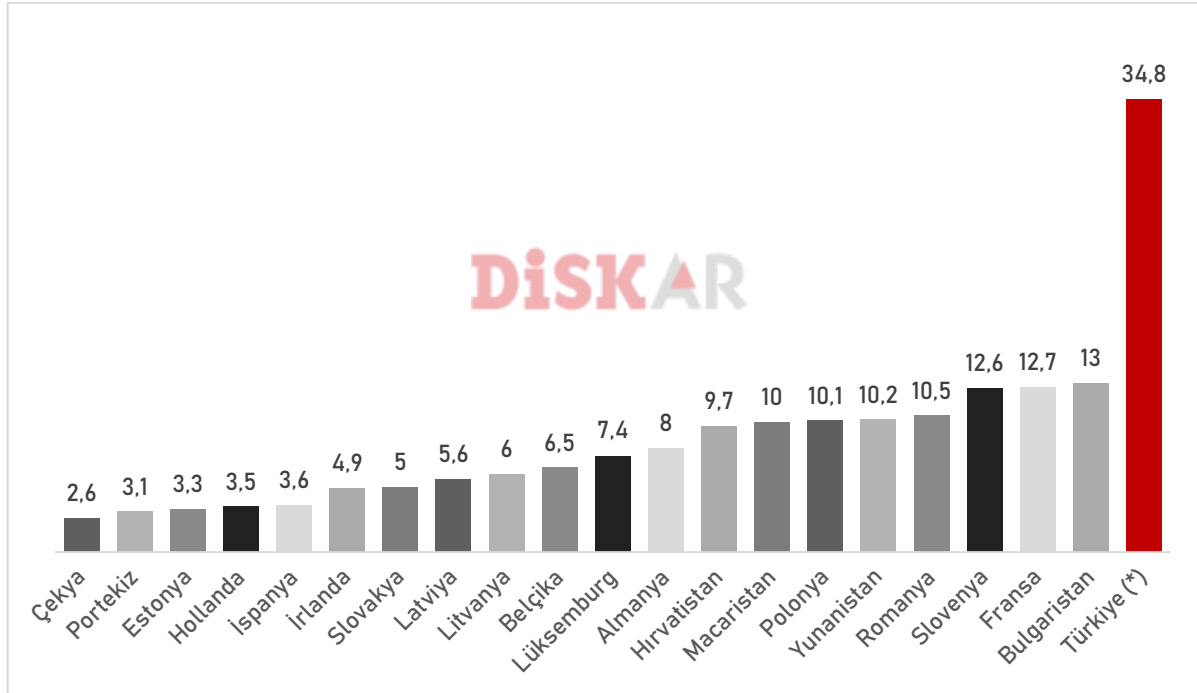
Kaynak: TCMB, Ortalama Cumhuriyet Altını Fiyatları (Yıllık).

*2026 için verilerin alındığı tarih olan 12 Haziran 2026 güncel Cumhuriyet altını fiyatı kullanılmıştır.

TİS KAPSAMI DARALİYOR, ASGARİ ÜCRET YAYGINLAŞIYOR

Türkiye’de asgari ücret giderek yaygınlaşırken toplu iş sözleşmesi kapsamı da daralmaktadır. Bu durum işçiler için giderek büyüyen bir kısırdöngü yaratmaktadır. Çünkü asgari ücret kapsamının yüksek olduğu ülkelerde TİS kapsamı düşükken TİS kapsamı yüksek olan ülkelerde asgari ücret kapsamı düşüktür. Başka bir ifadeyle toplu sözleşmeler arttıkça ücret düzeyleri yükselmektedir.

Grafik 4. AB Ülkelerinde ve Türkiye’de Asgari Ücret Kapsamı (Asgari Ücretin Yüzde 5 Fazlası ve Altı) (Yüzde)

Kaynak: Eurostat (2025). Minimum wage statistics, Temmuz 2025

https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Minimum_wage_statistics (18 Kasım 2025).

* AB verileri 2022 yılına aittir. Türkiye verisi DİSK-AR hesaplamasıdır (2025).

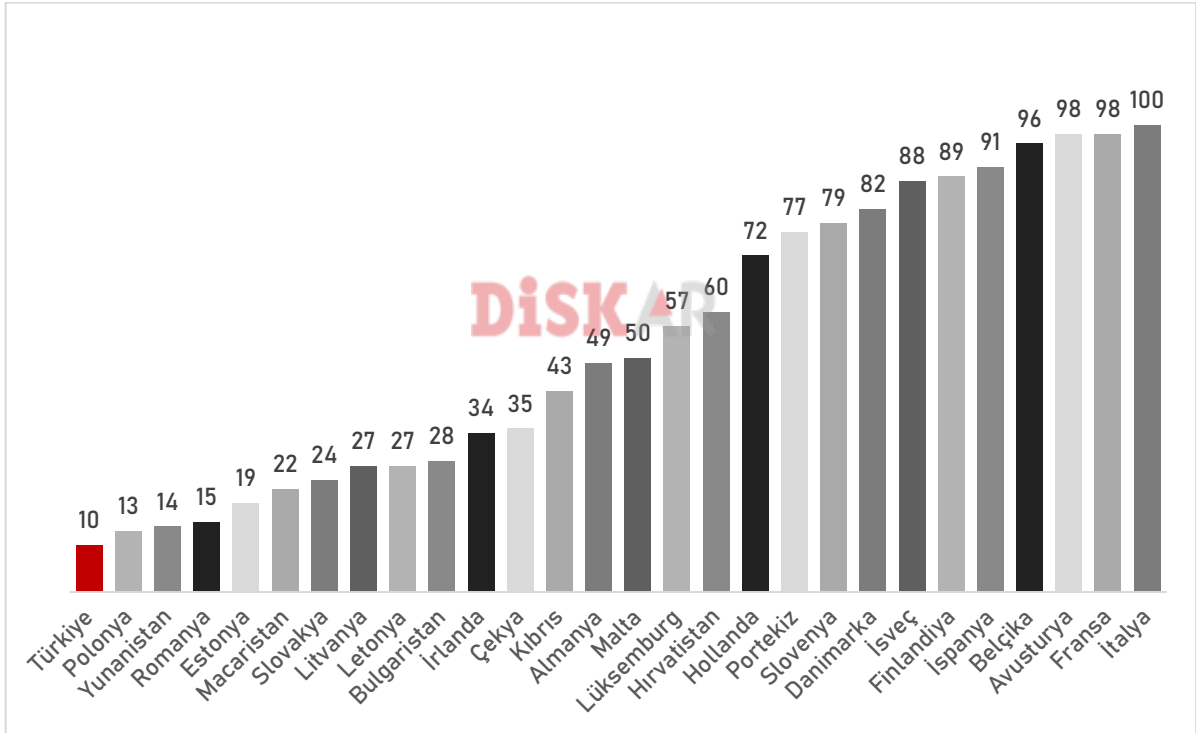
DİSK-AR İşçi Sınıfının Geçim Krizi Raporu

Türkiye, asgari ücret kapsamı oranında AB ülkeleri içinde ilk sırada yer almaktadır. Türkiye’de asgari ücret kapsamının AB ülkelerinden 3 ila 13 kat yüksek olduğu görülmektedir. AB ülkeleri içinde asgari ücretin yüzde 5 fazlası ve altı bir ücretle çalışanların oranının en düşük olduğu ülke yüzde 2,6 ile Çekya’dır. Portekiz, Estonya, Hollanda ve İspanya’da asgari ücret kapsamı yüzde 3-3,6 civarındadır. İrlanda, Slovakya ve Litvanya’da yüzde 6 civarında olan asgari ücret kapsamı Lüksemburg ve Almanya’da yüzde 7-8 dolaylarındadır. AB ülkeleri içinde asgari ücret kapsamının en yüksek olduğu üç ülke ise yüzde 12,6 ile Slovenya, yüzde 12,7 ile Fransa ve yüzde 13 ile Bulgaristan’dır.

Türkiye’de ise asgari ücretin yüzde 5 fazlası ve altı bir ücretle çalışanların kapsamı yüzde 35’e yakındır. Böylece Türkiye asgari ücretin yaygınlığı bakımından Avrupa ülkeleri arasında ilk sırada yer almaktadır.

Bu tablo, son yıllar içinde uygulanan düşük ücret politikasının, güvencesizleştirmenin ve sendikasılaştırmanın birikimli sonucudur. Nitekim AB ortalamasında ve Türkiye’de asgari ücret civarında çalışanların oranı ile TİS kapsamı karşılaştırıldığında Türkiye’nin sendikal hakların kullanımının önündeki fiili engeller nedeniyle de bir “asgari ücretliler ülkesi” haline geldiği görülmektedir.

Grafik 5. AB Ülkelerinde ve Türkiye’de Toplu İş Sözleşmesi Kapsamı (2025) (Yüzde)

Kaynak: ILO, Statistics on Collective Bargaining, <https://www.etui.org/publications/road-80-collective-bargaining-coverage> (25 Kasım 2025). <https://www.etui.org/publications/road-80-collective-bargaining-coverage> (25 Kasım 2025).

Türkiye’de TİS kapsamı yüzde 10 civarındadır ve AB ülkeleri ile kıyaslandığında en son sırada yer almaktadır. Türkiye’den sonra en düşük TİS kapsamına sahip iki ülke yüzde 13 ile Polonya ve yüzde 14 ile Yunanistan’dır. Buna karşın TİS kapsamı en yüksek ülke yüzde 100 ile İtalya’dır. Fransa ve Avusturya’da ise bu oran yüzde 98 düzeyindedir.

DİSK-AR İşçi Sınıfının Geçim Krizi Raporu

AB ülkelerinde toplu pazarlık kapsamının geniş olması nedeniyle ücretler büyük ölçüde toplu iş sözleşmeleriyle, meslek, kıdem, sektör ve işyeri ölçeğine göre belirlenmektedir. Bu nedenle asgari ücret civarında çalışanların oranı sınırlı kalmaktadır. Türkiye’de ise tablo tam tersidir. Toplu iş sözleşmesi kapsamının dar olması, ücretlerin piyasa koşullarına ve işveren inisiyatifine bırakılmasına yol açmakta, asgari ücret fiilen ortalama ücret haline gelmektedir.

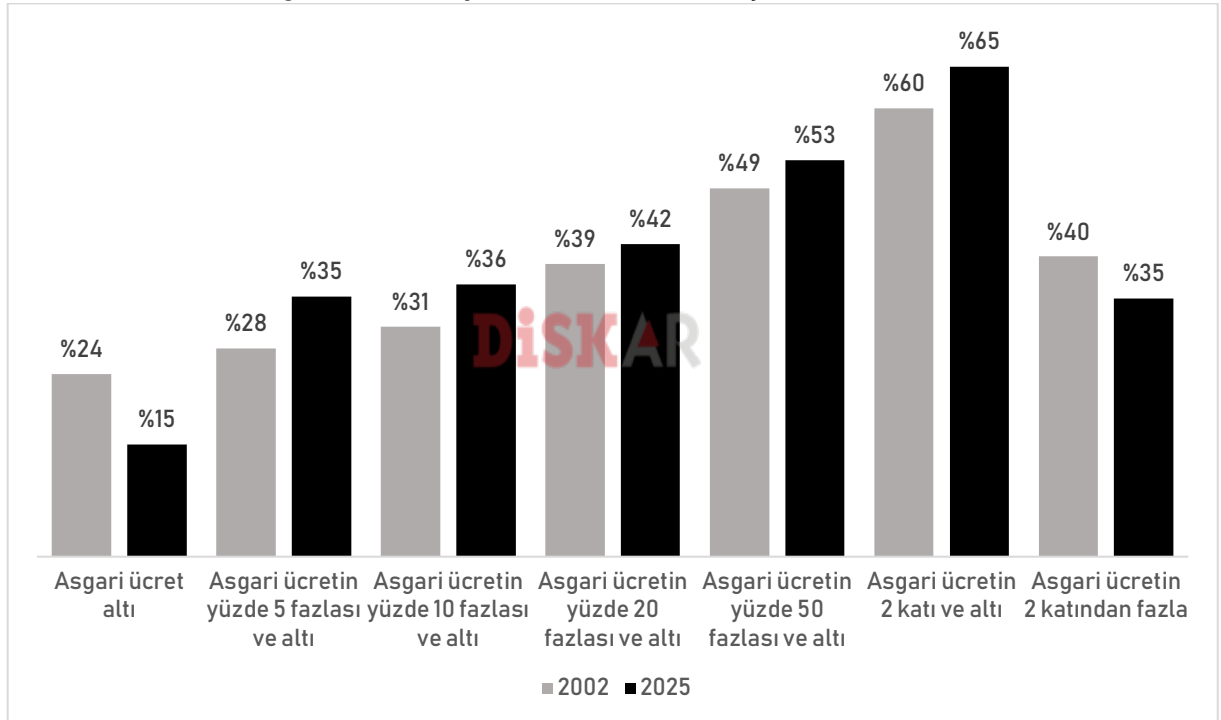
Bu durum, asgari ücret tartışmasının yalnızca yıllık zam oranı meselesi olmadığını göstermektedir. Asgari ücretin yaygınlığı, sendikal hakların kullanımındaki engeller ve toplu pazarlık kapsamının sınırlılığıyla doğrudan ilişkilidir.

TÜRKİYE BİR ASGARI ÜCRETLİLER ÜLKESİNE DÖNÜŞÜYOR

AKP'nin iktidarda geçirdiği yirmi yılı aşkın sürede, Türkiye’de ücret yapısı köklü biçimde dönüşmüş durumdadır. TÜİK'in Hanehalkı İşgücü Araştırması mikro veri setlerinden elde edilen 2002-2025 dönemine ait veriler, ücretlerin asgari ücret civarında giderek daha fazla sıkıştığını açıkça ortaya koymaktadır.

Türkiye’de asgari ücretin altında çalışanların oranı yüzde 15’tir. Diğer bir ifadeyle her 100 kişiden 15’i asgari ücrete dahi erişememektedir. Asgari ücretin yüzde 5 fazlası ve altı bir ücretle çalışanların kapsamı yüzde 35’tir. Asgari ücret civarı (komşuluğunda/yüzde 20 fazlası ve altı) çalışanların oranı ise 2025 itibarıyla yüzde 42’dir. Başka bir deyişle her 10 çalışanın 4’ü asgari ücret komşuluğunda ücretlerle çalışmaktadır.

Grafik 6. Asgari Ücret Kapsamı ve Ücret Düzeyleri (2002-2025) (Yüzde)

Kaynak: TÜİK Hanehalkı İşgücü Araştırması mikro verilerinden DİSK-AR tarafından hesaplanmıştır. Veriler kamu ve özel sektör işçilerini kapsamaktadır. Özel sektörde asgari ücret kapsamı çok daha geniştir.

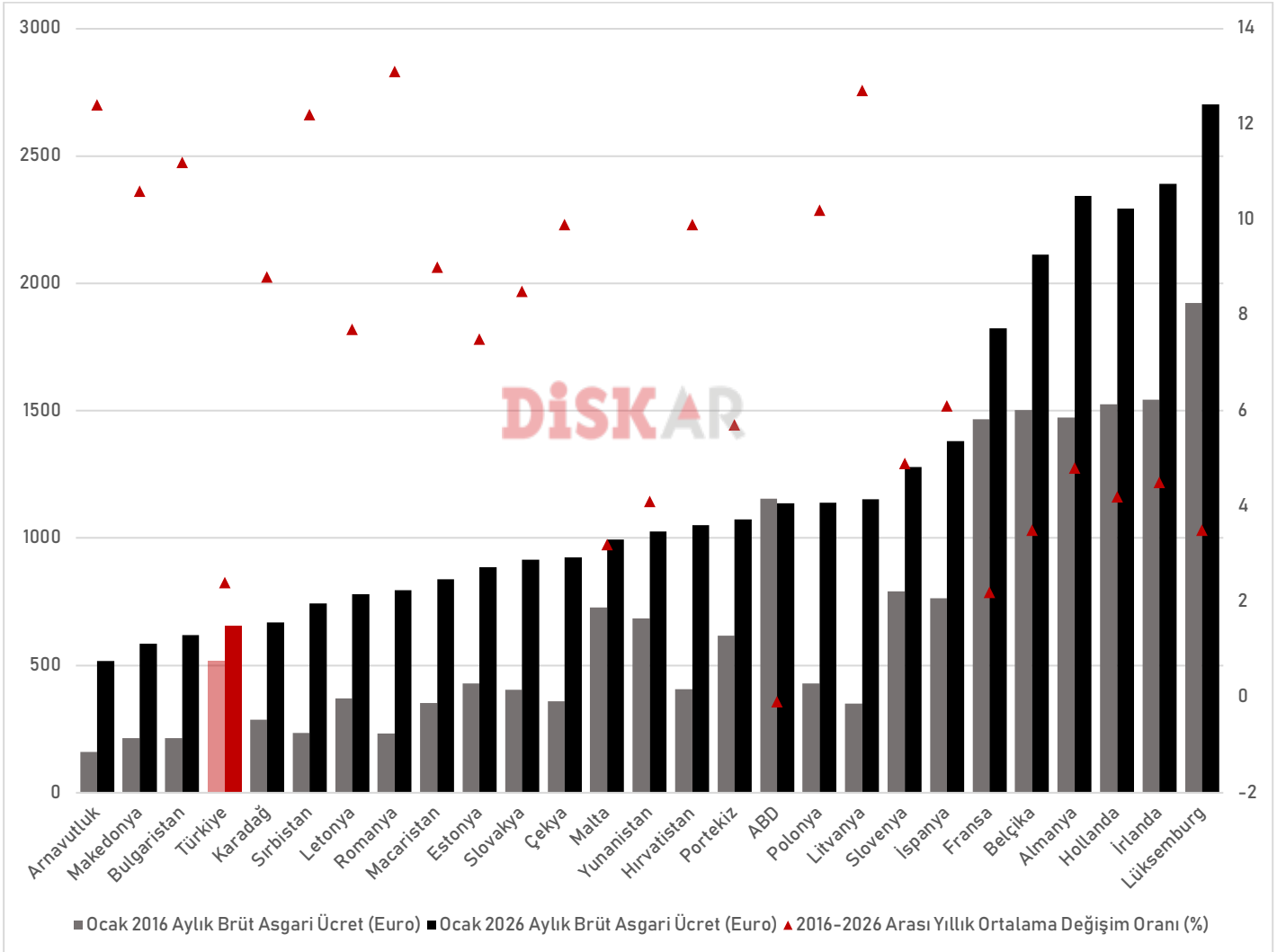
DİSK-AR İşçi Sınıfının Geçim Krizi Raporu

Asgari ücretin hemen üzerindeki bantlarda çalışanların oranı dramatik biçimde artarken, asgari ücretin 2 katından fazla kazananların payı ise bir önceki döneme göre yüzde 40'tan yüzde 35'e gerilemiştir.

TÜRKİYE AVRUPA'NIN EN DÜŞÜK ASGARI ÜCRETİ ÜLKELERİNDEN BİRİ HALİNE GELİYOR

Türkiye, Avrupa ülkeleri içinde en düşük asgari ücrete sahip ülkeler arasındadır. Türkiye'de asgari ücretin Euro cinsinden son on yıldaki artışının Avrupa ülkeleriyle karşılaştırıldığında oldukça sınırlı kaldığı görülmektedir. 2016 Ocak ayında Türkiye'de aylık brüt asgari ücret 518 Euro düzeyindeyken, 2026 Ocak ayında yalnızca 654 Euro'ya yükselmiştir. Böylece 2016-2026 döneminde Türkiye'de Euro cinsinden brüt asgari ücretin yıllık ortalama artış oranı yalnızca yüzde 2,4 olmuştur.

Grafik 7. AB Ülkelerinde, ABD ve Türkiye'de Brüt Asgari Ücret (2016 Ocak-2026 Ocak) (Euro) (Yüzde)

Kaynak: Tablo 4'ten alınmıştır. DİSK-AR tarafından hazırlanmıştır.

DİSK-AR İşçi Sınıfının Geçim Krizi Raporu

Aynı dönemde birçok Avrupa ülkesinde asgari ücret çok daha fazla artmıştır. Romanya’da brüt asgari ücret 232 Euro’dan 795 Euro’ya yükselmiş ve yıllık ortalama artış oranı yüzde 13,1’e ulaşmıştır. Litvanya’da asgari ücret 350 Euro’dan 1.153 Euro’ya çıkmış, yıllık ortalama artış yüzde 12,7 olmuştur. Sırbistan’da yüzde 12,2, Arnavutluk’ta yüzde 12,4, Bulgaristan’da yüzde 11,2 ve Makedonya’da yüzde 10,6 oranında yıllık ortalama artış gerçekleşmiştir. Türkiye ise aynı dönemde benzer ekonomiye sahip ülkelerin gerisinde kalmıştır. 2026 Ocak itibarıyla Avrupa’da Türkiye’den daha düşük brüt asgari ücrete sahip yalnızca üç ülke vardır. Bunlar Arnavutluk, Makedonya ve Bulgaristan’dır.

Tablo 4. AB Ülkelerinde, ABD ve Türkiye’de Brüt Asgari Ücret (2016 Ocak-2026 Ocak) (Euro) (Yüzde)

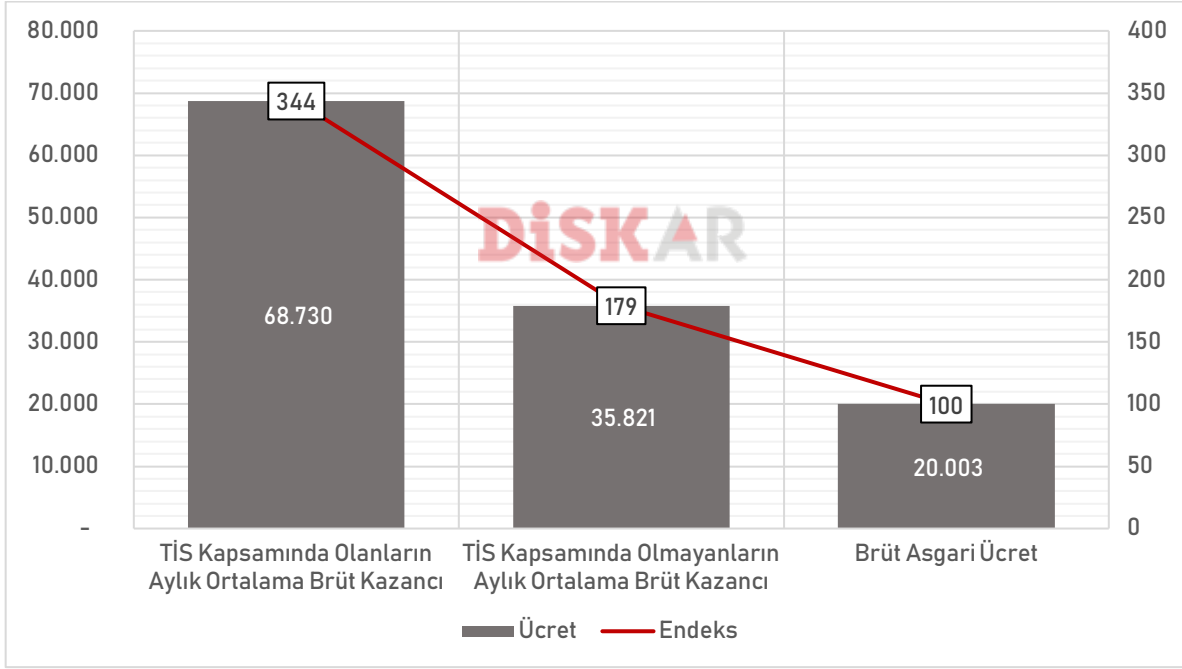
Ülke	Ocak 2016 Aylık Brüt Asgari Ücret (Euro)	Ocak 2026 Aylık Brüt Asgari Ücret (Euro)	2016-2026 Arası Yıllık Ortalama Değişim Oranı (%)
Arnavutluk	160	517	12,4
Makedonya	214	586	10,6
Bulgaristan	214	620	11,2
Türkiye	518	654	2,4
Karadağ	288	670	8,8
Sırbistan	235	744	12,2
Letonya	370	780	7,7
Romanya	232	795	13,1
Macaristan	353	838	9,0
Estonya	430	886	7,5
Slovakya	405	915	8,5
Çekya	360	924	9,9
Malta	728	994	3,2
Yunanistan	684	1.027	4,1
Hırvatistan	407	1.050	9,9
Portekiz	618	1.073	5,7
ABD	1.154	1.137	-0,1
Polonya	430	1.139	10,2
Litvanya	350	1.153	12,7
Slovenya	791	1.278	4,9
İspanya	764	1.381	6,1
Fransa	1.467	1.823	2,2
Belçika	1.502	2.112	3,5
Almanya	1.473	2.343	4,8
Hollanda	1.525	2.295	4,2
İrlanda	1.544	2.391	4,5
Lüksemburg	1.923	2.704	3,5

Kaynak: Eurostat, Minimum Wage Statistics, Ocak 2026. DİSK-AR tarafından hazırlanmıştır.

SENDİKALI OLMAK ÇALIŞMA VE YAŞAM KOŞULLARINI İYİLEŞTİRİYOR

Resmi istatistikler TİS'ten yararlanan işçilerin ortalama ücretlerinin asgari ücretin çok üzerinde olduğunu ortaya koymaktadır. 2024 yılında çalışılan süreler için yapılan düzenli-düzensiz ödemeleri, aynı ödemeleri ve tasarruf sandıklarına yapılan ödemeleri oluşturan aylık ortalama brüt kazanç, TİS kapsamı dışındaki işçilerde 35.821 TL iken TİS kapsamındaki işçilerde 68.730 TL'ye kadar yükselmektedir. Böylece TİS kapsamındaki işçilerin aylık ortalama brüt kazancı, TİS kapsamı dışındaki işçilerden yüzde 91,9 daha fazladır.

Grafik 8. TİS Kapsamında Olma Durumuna Göre Ortalama Brüt Kazanç ile Asgari Ücret (2024) (TL)

Kaynak: TÜİK, İşgücü Maliyeti İstatistikleri, 2024. DİSK-AR tarafından hesaplanmıştır.

Sendikalı işçilerin ücret düzeyi ile ortalama ücret arasındaki fark, bir eşitsizlik göstergesi olarak değil örgütlenmenin gelir dağılımı üzerindeki etkisini görünür kılan bir gösterge olarak okunmalıdır. Toplu pazarlığın kapsamının genişlemesi, yalnızca sendikalı işçilerin değil tüm ücretlilerin çalışma ve yaşam koşullarını iyileştirme potansiyeli taşımaktadır.

VERGİ SİSTEMİ

DİSKAR

TÜRKİYE DEVRİMCİ İŞÇİ SENDİKALARI KONFEDERASYONU ARAŞTIRMA MERKEZİ

II.

VERGİDE ADALET SAĞLANMALI

Vergilerin en önemli işlevlerinden biri gelirin yeniden dağıtımı ve gelir adaletini sağlamaktır. Devlet transfer harcamaları ve vergiler yoluyla gelirin yeniden bölüşümünü sağlar. İşçilerin bölüşümün birinci aşamasında elde ettikleri gelirleri vergiler ve transfer harcamaları yoluyla yeniden belirlenir ve böylece harcanabilecek gelir ortaya çıkar. Vergi sistemindeki adaletsizlik, bölüşüm ilişkilerinde de adaletsizliğe yol açmaktadır.

Gelir vergisi tarife dilimleri ve oranları adil biçimde düzenlenmediğinden çalışanların vergi yükü artmaktadır. Türkiye'de çalışanlar yalnızca enflasyon karşısında hızla alım gücünü kaybeden asgari ücrete sıkıştırılmış ücretlerle değil, bu yetersiz ücretler üzerinden yıl içinde giderek ağırlaşan bir vergi yüküyle de boğuşmaktadır. İşçilerin brüt ücretleri yıl içinde adaletsiz gelir vergisi sistemi nedeniyle giderek erimektedir. Gelir vergisi oranlarının yüksekliği, vergi tarife dilimlerindeki adaletsizlik ve asgari ücret vergi istisnasının çalışanlar aleyhine uygulanması yüzünden işçiler yılın ilerleyen aylarında giderek çok daha vergi vermektedir. Bir yandan hayat pahalılığı, bir yandan vergi ve kesintiler işçilerin geçimini zorlaştırmaktadır.

Dolaylı vergilere dayalı sistem adaletsizliği büyütmektedir. KDV, ÖTV ve benzeri tüketim vergileri, gelir düzeyi ne olursa olsun herkes tarafından aynı oranlarda ödenmektedir. Bu nedenle düşük gelirli kesimler gelirlerinin çok daha büyük bölümünü vergi olarak vermek zorunda kalmaktadır. Temel tüketim maddelerinden ulaşım, enerjiden iletişime kadar geniş bir alana yayılan dolaylı vergiler, çalışanların satın alma gücünü azaltmakta ve yaşam maliyetlerini artırmaktadır.

Vergi adaletsizliği ekonomik ve toplumsal sorunları derinleştirmektedir. Büyük servetlerin, yüksek kârların ve rant gelirlerinin yeterince vergilendirilmemesi kamu maliyesinin yükünü geniş halk kesimlerinin sırtına yüklemektedir. Vergi politikaları, toplumun en geniş kesimlerini koruyan ve gelir dağılımını iyileştiren bir araç olmaktan çıkarak eşitsizlikleri artıran bir mekanizmaya dönüşmektedir.

Vergide adalet acilen sağlanmalıdır. Vergi sisteminin temel ilkesi çok kazananın çok, az kazananın az vergi alınması olmalıdır. Ücretliler üzerindeki gelir vergisi yükü azaltılmalı, vergi tarifesi emekçiler lehine yeniden düzenlenmeli ve temel tüketim ürünleri üzerindeki dolaylı vergiler düşürülmelidir. Buna karşılık yüksek gelirler, büyük şirket kârları, servet ve rant gelirleri daha etkin biçimde vergilendirilmelidir. Vergi adaleti yalnızca mali bir düzenleme değil, gelir dağılımını iyileştirmenin, sosyal adaleti güçlendirmenin ve insanca yaşam koşullarını sağlamanın temel araçlarından biridir.

ÖZET

- Vergi ve kesinti yükü yıl içinde yüzde 21,6'dan yüzde 29,7'ye çıkmaktadır.
- 2026'da işçinin brüt ücretinin ortalama dörtte birinden fazlası vergi ve kesintilere gitmektedir. İşçiler yılın üç ayını vergi ve kesintileri ödemek için çalışmaktadır.
- Gelir vergisi en düşük tarife dilimi 190 bin TL sınırındadır. Eğer 2000 yılından itibaren gelir vergisi tarife dilimleri asgari ücret kadar artırılmış olsaydı vergi ilk dilimi 658 bin TL'nin üzerinde olacaktı.
- Dolaylı vergiler 36 yılda yüzde 48'den yüzde 64'e yükselmiştir. Toplanan her 100 TL'lik verginin 64 TL'si dolaylı vergilerden gelmektedir.
- Mülkiyet üzerinden alınan vergilerin payı son 11 yılda yüzde 3,7'den yüzde 1,1'e gerilemiştir.
- Türkiye'de işçiler şirketlerden daha fazla vergi veriyor. Vergi gelirleri içinde işçilerin ödediği pay yüzde 19,6 iken sermayenin payı yüzde 13,1'dir.

DİSK'İN VERGİDE ADALET İÇİN TALEPLERİ

- Az kazanandan az, çok kazanandan çok vergi alınmasını esas alan adil ve demokratik bir vergi sistemi hayata geçirilmelidir.
- Vergi politikası dolaylı vergiler yerine gelir ve servet üzerinden alınan doğrudan vergilere dayanmalıdır.
- Büyük servetlerin vergilendirileceği, artan oranlı ve kalıcı bir servet vergisi uygulanmalıdır.
- Gelir vergisinin ilk dilim oranı yüzde 10'a düşürülmeli, ücretler için daha adil ve kademeli bir vergi sistemi kurulmalıdır.
- Gelir vergisi tarife dilimleri yeniden değerlendirme oranının ve asgari ücret artış oranının altında kalmayacak biçimde her yıl güncellenmelidir.
- Çađ dışı kalan damga vergisi tamamen kaldırılmalıdır.

VERİLERLE VERGİ ADALETSİZLİĞİ GERÇEĞİ

DÜŞÜK VERGİ DİLİMLERİ İŞÇİNİN ÜCRETİNİ ERİTİYOR

2026 Ocak itibarıyla gelir vergisi tarife ilk dilimi 190 bin TL olarak saptanmıştır. Ancak yıllardır gelir vergisi ilk dilimi bilerek düşük belirlendiğinden işçiler hızla ikinci ve üçüncü vergi dilimine girmişlerdir. Pek çok ücretli asgari ücret civarında bir ücretle çalışırken ilk vergi tarife diliminin asgari ücret kadar artırılmaması ücretlerin daha erken yüksek oranlarda vergilendirilmesine yol açmaktadır. Böylece asgari ücret ile ilk vergi tarife dilimi arasındaki makas açılmaktadır.

2000 ile 2026 yılları arasında brüt asgari ücret ile gelir vergisi tarife ilk dilimi arasındaki ilişki, Türkiye'deki vergi adaletsizliğinin yapısal boyutunu açıkça ortaya koymaktadır. 2000 yılında gelir vergisi tarife ilk dilimi 2.500 TL iken brüt asgari ücret 114 TL'ydi. Vergi tarife ilk dilimi brüt asgari ücretin 21,9 katıydı. 2026 yılında ise gelir vergisi tarife ilk dilimi 190 bin TL iken brüt asgari ücret 33.030 TL olarak uygulanmaktadır. Böylece vergi tarife ilk dilimi asgari ücretin 5,7 katına kadar gerilemiş durumdadır.

2000 yılından bugüne asgari ücret kapsamının giderek genişlemesine karşın gelir vergisi tarife dilimlerinin asgari ücret artışının altında bir düzeyde artırılması nedeniyle asgari ücrete yakınsayan ücretlerin vergi yükü artmış durumdadır. Oysa vergi tarife dilimleri asgari ücret kadar artırılmış olsaydı vergi tarife ilk dilimi 658 bin TL'nin üzerinde olacaktı. Başka bir deyişle işçiler 190 bin TL kümülatif ücret kazancı elde ettikten sonra değil, 658.553 TL kümülatif kazanç elde ettikten sonra vergi tarife ikinci dilimine gireceklerdi.

Vergi tarife ilk dilimi ile asgari ücret arasındaki farkın yıllar içinde nasıl hızla açıldığı da dikkat çekicidir. 2001'de 336 TL olan makas, 2023'te 149.474 TL'ye, 2026'da ise 468.553 TL'ye ulaşmıştır. Bu açılma tesadüf değil vergi politikasının sistematik bir sonucudur.

Tablo 5. En Düşük Vergi Tarife Dilimi ve Asgari Ücret Artışına Göre Olması Gereken En Düşük Vergi Tarife Dilimi (2000-2026) (TL)

DİSKAR	Gelir Vergisi Tarifesi İlk Dilimi (TL)	Brüt Asgari Ücret (TL)	Gelir Vergisi Tarifesi İlk Dilimi Asgari Ücretin Kaç Katı?	AÜ Artışına Göre Olması Gereken İlk Dilim (TL)
2000	2.500	114	21,9	2.500
2001	2.800	143	19,6	3.136
2002	3.800	236	16,1	5.175
2003	5.000	306	16,3	6.711
2004	6.000	434	13,8	9.518
2005	6.600	489	13,5	10.724
2006	7.000	531	13,2	11.645
2007	7.500	574	13,1	12.588
2008	7.800	624	12,5	13.684
2009	8.700	680	12,8	14.912
2010	8.800	745	11,8	16.338
2011	9.400	817	11,5	17.917
2012	10.000	914	10,9	20.044
2013	10.700	1.000	10,7	21.930
2014	11.000	1.103	10,0	24.189
2015	12.000	1.238	9,7	27.149
2016	12.600	1.647	7,7	36.118
2017	13.000	1.778	7,3	38.991
2018	14.800	2.030	7,3	44.518
2019	18.000	2.558	7,0	56.096
2020	22.000	2.943	7,5	64.539
2021	24.000	3.577	6,7	78.443
2022	32.000	5.004	6,4	109.737
2023	70.000	10.008	7,0	219.474
2024	110.000	20.002	5,5	438.640
2025	158.000	26.007	6,1	570.318
2026	190.000	33.030	5,7	658.553

Kaynak ve açıklama: ÇSGB, Brüt Asgari Ücret verileri, Gelir İdaresi Başkanlığı, Gelir Vergisi Tarifesi verileri. DİSK-AR tarafından hesaplanmıştır.

İŞÇİLER YILIN ORTALAMA ÜÇ AYINI VERGİ VE KESİNTİLER İÇİN ÇALIŞIYOR

Resmi istatistiklerde yer alan prime esas kazanç verilerinden hareketle hesaplanan ortalama işçi ücretinin yıl içindeki vergi kaybı düzeyi, ücretler üzerindeki gelir vergisi yükünü ortaya koymaktadır. 2026 yılında brüt giydirilmiş ücreti 65.000 TL¹ olarak esas alınan bir işçinin vergi ve kesinti kaybının yıl içinde hızla büyüdüğü görülmektedir.

2026'nın ilk ayında 65.000 TL'lik brüt giydirilmiş ücreti olan bir işçinin gelir vergisi kesintisi asgari ücret istisnası sonrası 4.076 TL olmaktadır. Damga vergisi, SGK ve işsizlik sigortası primi kesintisi de eklendiğinde işçinin toplam kesinti ve vergi yükü 14.069 TL'dir. Böylece brüt ücretin yüzde 21,6'sı vergi ve kesintiye gitmektedir.

Tablo 6. Ücretler Üzerindeki Vergi ve Kesinti Yükü (2026) (TL) (Yüzde)

DİSKAR	Brüt Giydirilmiş Ücret (TL)	Kesilecek Gelir Vergisi (TL) (*)	Toplam Vergi ve Kesinti Yükü (TL) (**)	Ele Geçen Net Ücret (TL)	Vergi ve Kesinti Yükü (%)
Ocak	65.000	4.076	14.069	50.931	%21,6
Şubat	65.000	4.076	14.069	50.931	%21,6
Mart	65.000	4.076	14.069	50.931	%21,6
Nisan	65.000	5.626	15.619	49.381	%24,0
Mayıs	65.000	6.839	16.831	48.169	%25,9
Haziran	65.000	6.839	16.831	48.169	%25,9
Temmuz	65.000	6.512	16.505	48.495	%25,4
Ağustos	65.000	8.375	18.368	46.632	%28,3
Eylül	65.000	9.302	19.295	45.705	%29,7
Ekim	65.000	9.302	19.295	45.705	%29,7
Kasım	65.000	9.302	19.295	45.705	%29,7
Aralık	65.000	9.302	19.295	45.705	%29,7
Toplam	780.000	83.629	203.541	576.459	%26,1

Kaynak: SGK tarafından yayınlanan Sigortalı İstatistikleri'nden DİSK-AR tarafından hesaplanmıştır.

(*) Yalnızca gelir vergisi hesaplanmıştır. Gelir vergisi hesabında mevcut asgari ücret istisnası esas alınmıştır.

(**) SGK ve işsizlik sigortası primleri ile damga vergisi dahildir. Yuvarlamalar ve esas alınan örnek brüt ücret nedeniyle miktarlar değişebilir. Hesaplama örnek niteliğindedir. Kesin nitelik taşımaz.

Ortalama örnek ücret daha yılın dördüncü ayında yüzde 20'lik ikinci vergi dilimine, ağustos ayında ise yüzde 27'lik üçüncü vergi dilimine girmektedir. Oysa gelir vergisi tarife dilimleri 2000 yılından bu yana asgari ücret kadar artırılmış olsaydı, ortalama işçi

¹ SGK verilerine göre 2026 yılının ilk üç ayında işçi ücreti aylık ortalama 64.985 TL'dir. Ücret, 65.000 TL'ye yuvarlanarak ortalama ücret olarak esas alınmıştır. Raporun ilk bölümünde yer alan ortalama ücret ile vergi bölümünde kullanılan ortalama ücret birbirinden farklıdır. İlk bölümde yer alan veriler kayıt dışı çalışan işçileri de kapsamaktadır. Gelir vergisi tarifesi kayıtlı işçilerle ölçülebilir olduğundan bu bölümde SGK verileri kullanılmıştır.

DİSK-AR İşçi Sınıfının Geçim Krizi Raporu

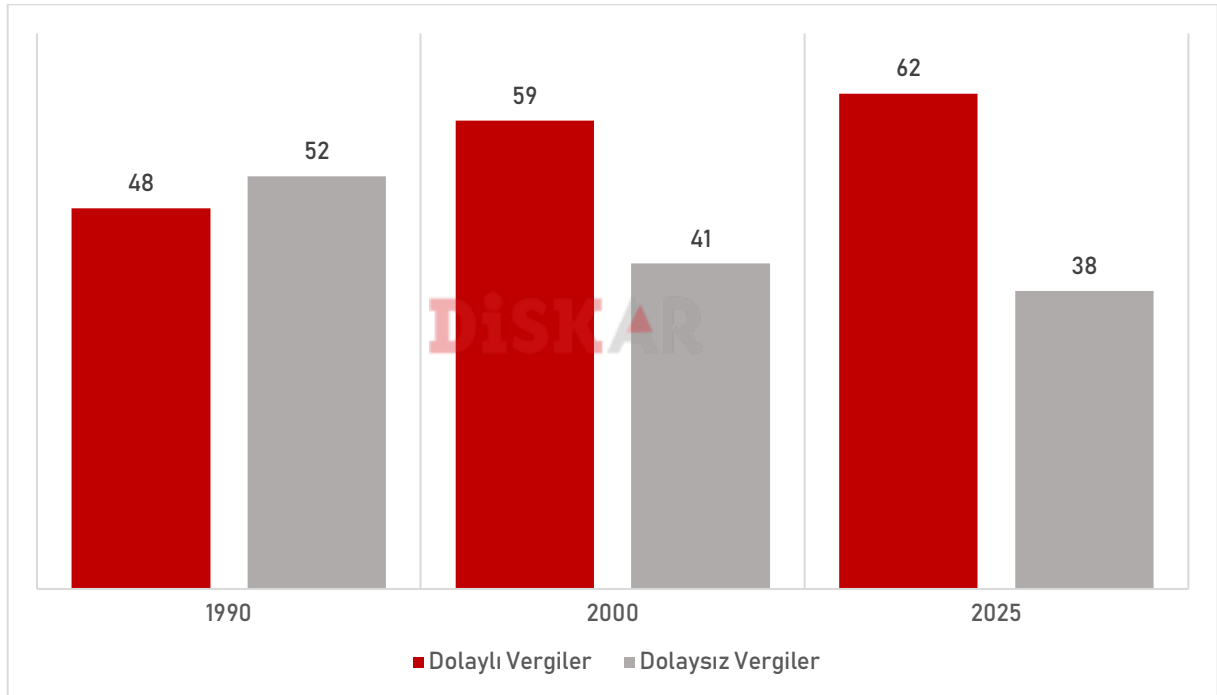
ücreti yılın son ayında ikinci vergi dilimine girecekti ve ele geçen net ücret daha yüksek olacaktı.

Ocak 2026'da işçinin brüt ücretinin yüzde 21,6'sı vergi ve kesintiye giderken, Eylül 2026 itibarıyla bu oran yüzde 29,7'ye kadar yükselmektedir. Başka bir deyişle Eylül-Aralık 2026'da işçinin brüt ücretinin üçte biri vergi ve kesinti nedeniyle gerilemektedir. Yıllık nominal kümülatif kazanca bakıldığında ise işçinin toplam brüt ücretinin dörtte birinden fazlasının (yüzde 26,1) vergi ve kesinti nedeniyle eridiği görülecektir. Kuşkusuz bu tablonun ve ücretliler üzerindeki vergi yükünün nedeni adaletsiz vergi sistemi ve vergiyi tabana yayma anlayışıdır.

DOLAYLI VERGİLER VERGİDE ADALETSİZLİĞİ DERİNLEŞTİRİYOR

Ücretlilerin üzerindeki bir başka vergi yükü ise dolaylı vergilerdir. Türkiye'de vergi gelirleri içinde dolaylı vergiler en yüksek paya sahiptir ve oranı giderek artmaktadır. Dolaylı vergilerin yüksekliği verginin tüketici, ücretliler ve dar gelirliye yüklenmesi anlamı taşımaktadır. Katma Değer Vergisi (KDV), Özel Tüketim Vergisi (ÖTV), banka ve sigorta ile gümrük vergileri dolaylı vergilerdir. Avrupa ülkelerinde genellikle dolaylı vergiler düşük, dolaysız (doğrudan) vergiler yüksektir. Türkiye'de dünyadaki eğilimin tersi olarak doğrudan vergiler düşük, dolaylı vergiler yüksektir.

Grafik 9. Dolaylı ve Dolaysız Vergilerin Toplam Vergiler İçindeki Payı (1990-2000-2025) (Yüzde)

Kaynak ve açıklama: Hazine ve Maliye Bakanlığı, Muhasebat Genel Müdürlüğü, Genel Yönetim Bütçe Gelirleri istatistikleri. DİSK-AR tarafından hesaplanmıştır. 1990 ve 2002 verisi muhasebat.gov.tr'den alınmıştır.

Dolaylı vergiler, geliri ne olursa olsun bütün yurttaşlar tarafından aynı oranda ödenmekte ve vergilerin geniş bir tüketici grubu tarafından ödenmesi anlamına

DİSK-AR İşçi Sınıfının Geçim Krizi Raporu

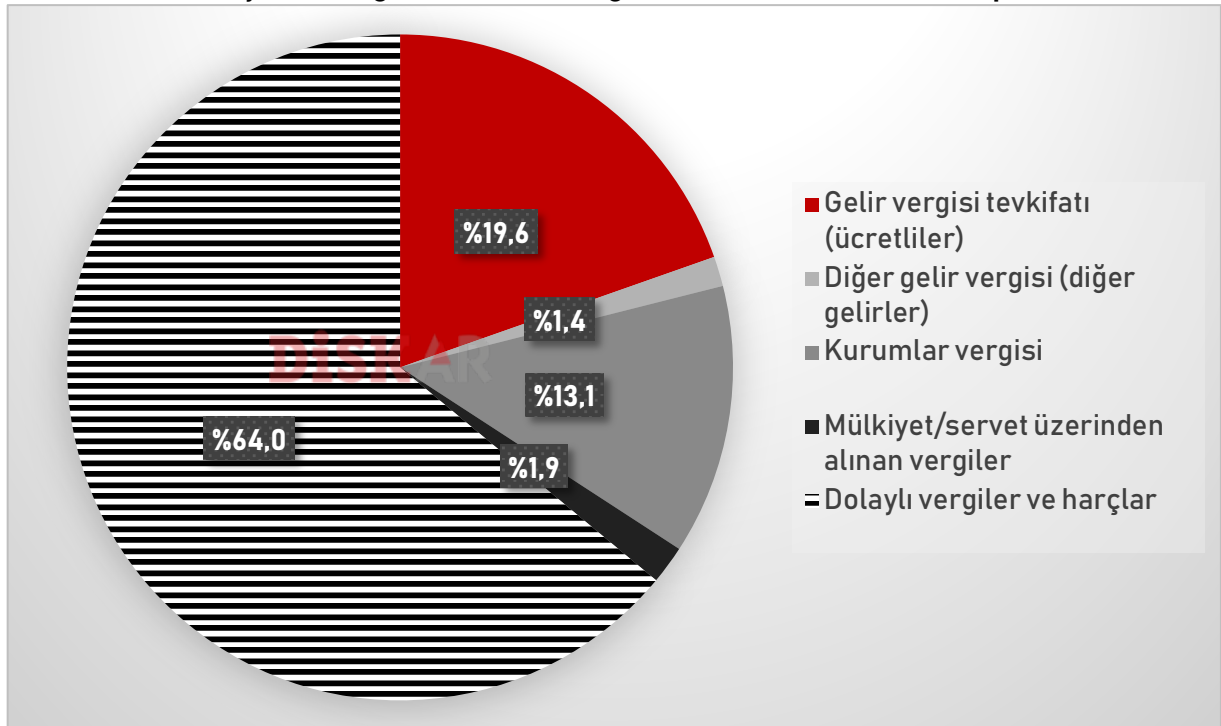
gelmektedir. İşçiler bir yandan gelir vergisi tevkifatı yoluyla vergilerini daha ücretlerini almadan peşin ödemekte, öte yandan tüketim sırasında da ikinci kez vergi ödemektedir. Böylece çifte vergilendirmeye maruz kalmaktadır.

1990'da yüzde 52 olan doğrudan vergilerin payı 2000'de yüzde 41'e ve 2025'te yüzde 38'e gerilemiştir. Dolaylı vergilerin tüm vergiler içindeki oranı ise 1990'da yüzde 48 iken 2000'de yüzde 59'a, 2025'te ise yüzde 62'ye ulaşmıştır. Çalışanlar bir yandan yüksek gelir vergileri öte yandan tüketim vergileri ile vergi yükü altında ezilmektedir.

VERGİ YÜKÜ İŞÇİLERİN ÜZERİNE YIKILMIŞ DURUMDA

Türkiye'de çalışanlar şirketlerden daha fazla vergi ödemektedir. Türkiye'de 2013-2025 yılları arasında vergi gelirleri içindeki en büyük pay yüzde 64 ile dolaylı vergilere aittir. Türkiye'de vergi gelirleri içinde ikinci en büyük paya sahip kategori ücretlilerden alınan gelir vergisidir. 2014-2025 arası dönemde ücretlilerden kesilen toplam gelir vergisi 6 trilyon TL'dir (yüzde 19,6). Buna karşın şirketlerin kârlarından alınan kurumlar vergisi ise 4 trilyon TL'de (yüzde 13,1) kalmaktadır. 11 yıllık toplam vergi gelirleri içinde ücret dışı gelirlerden kesilen gelir vergisinin payı yüzde 1,4, mülkiyet üzerinden alınan vergilerin payı ise yüzde 1,9 düzeyindedir. Türkiye'de vergi yükünün büyük çoğunluğu ücretlilerin üzerine yıkılmış durumdadır.

Grafik 10. Türkiye'de Vergi Gelirlerinin Dağılımı (2013-2025, 11 Yıllık Toplam) (Yüzde)

Kaynak: Hazine ve Maliye Bakanlığı, Muhasebat Genel Müdürlüğü, Genel Yönetim Bütçe Gelirleri İstatistikleri. DİSK-AR tarafından hesaplanmıştır.

Dolaylı vergilerin ve gelir vergisinin yüksekliği, mülkiyet vergisinin cüzi miktarlarda olması ve büyük servetlerin vergilendirileceği adil bir servet vergisinin uygulanmaması ile çalışanların vergi yükü giderek artmaktadır. Bu durum vergilerin en önemli işlevi

DİSK-AR İşçi Sınıfının Geçim Krizi Raporu

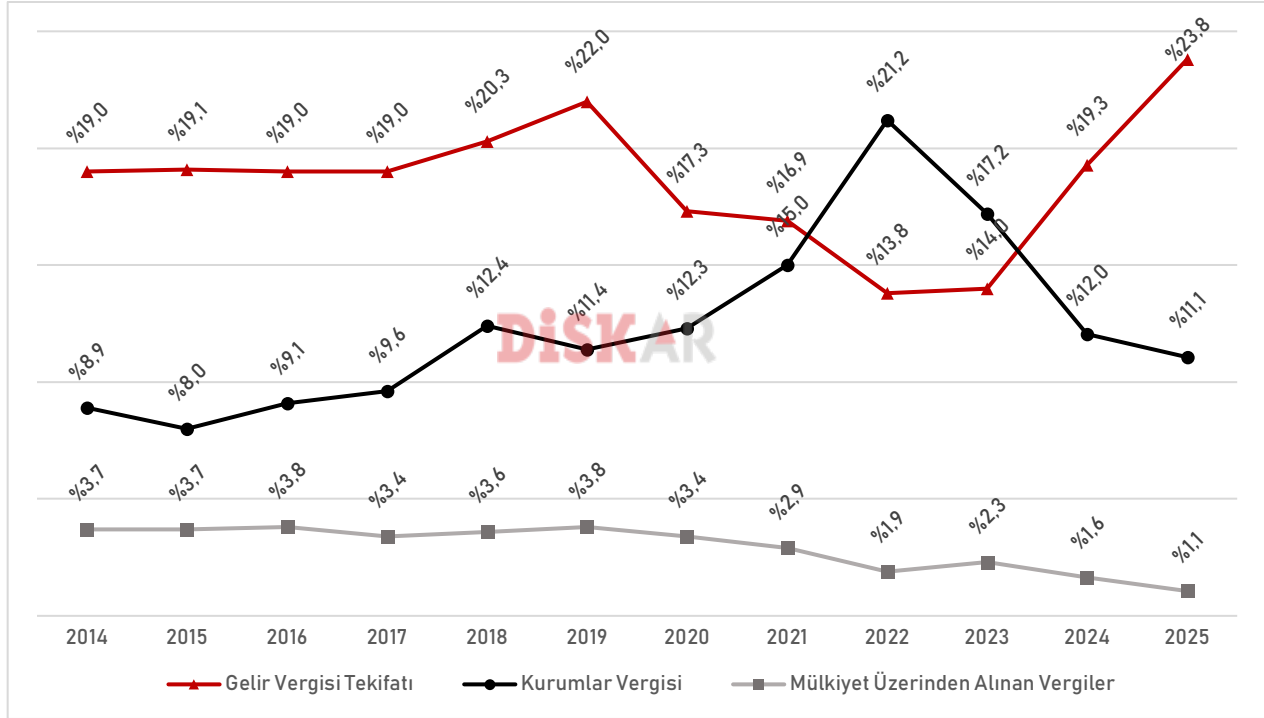
olan gelirin yeniden bölüşümü ve gelir adaletini sağlama işlevini ortadan kaldırmakta ve gelir dağılımını daha da kötüleştirmektedir.

ÜCRETLİLERİN VERGİSİ ARTARKEN SERMAYENİN VERGİSİ AZALYOR

Türkiye’de ciddi bir servet eşitsizliği söz konusu olmasına karşın servet sahiplerine uygulanan gerçek bir servet vergisi söz konusu değildir. Türkiye’de servet üzerinden alınan vergiler üçe ayrılır. Bunlar emlak vergisi, motorlu taşıtlar vergisi ile veraset ve intikal vergisidir. Bunlar dışında büyük servetlere yönelik bir “servet vergisi” yoktur. Türkiye’de vergi gelirlerinin önemli bir kısmı ücretlilerden alınmakta, servet üzerinden ve şirketlerden alınan vergiler ise vergi gelirlerinin çok az kısmını oluşturmaktadır.

2014-2025 yılları arası vergi gelirleri içinde gelir vergisi tevkifatı, kurumlar vergisi ve mülkiyet üzerinden alınan vergilerin paylarına bakıldığında ücretlilerden alınan gelir vergisinin artma eğiliminde olduğu, kurumlar ile mülkiyet üzerinden alınan vergilerin ise azalma eğiliminde olduğu görülecektir. 2014’te vergi gelirleri içindeki payı yüzde 8,9 olan kurumlar vergisi, 2022’de yüzde 21,2’ye kadar yükselmiş ve daha sonra gerileyerek 2025’te yüzde 11,1 düzeyine gelmiştir. 2014 yılında payı yüzde 3,7 olan mülkiyet üzerinden alınan vergilerin payı ise 2025 yılına kadar düzenli olarak gerilemiş ve 2025’te yüzde 1,1 düzeyine ulaşmıştır. Bunlara karşın ücretlilerden alınan gelir vergisi tevkifatının payı 2014-2025 arasında yüzde 19’dan yüzde 23,8’e yükselmiştir. 2025’te gelir vergisinin payı kurumlar vergisinin 2 katı, mülkiyet üzerinden alınan vergilerin ise 21,6 katı düzeyindedir.

Grafik 11. Ücretlilerden, Kurumlardan ve Mülkiyet Üzerinden Alınan Vergilerin Vergi Gelirleri İçindeki Payları (2014-2025) (Yüzde)

Kaynak: Hazine ve Maliye Bakanlığı, Muhasebat Genel Müdürlüğü, Genel Yönetim Bütçe Gelirleri İstatistikleri. DİSK-AR tarafından hesaplanmıştır.

EMEKLİLİK SİSTEMİ

DİSKAR

TÜRKİYE DEVRİMCİ İŞÇİ SENDİKALARI KONFEDERASYONU ARAŞTIRMA MERKEZİ

III.

EMEKLİLİK SİSTEMİ YENİDEN YAPILANDIRILMALI

Türkiye’de emeklilik sistemi çalışanlar ve emekliler açısından giderek daha fazla sorun üreten bir yapıya dönüşmüştür. Sosyal güvenlik sisteminin temel amacı, çalışma yaşamı boyunca ülkenin üretimine katkıda bulunan yurttaşlara emeklilik dönemlerinde insan onuruna yakışır bir yaşam sağlamaktır. Ancak son yıllarda yapılan düzenlemeler ve uygulanan ekonomi politikaları sonucunda emeklilik sistemi bu işlevini yerine getirmekte zorlanmaktadır. Onlarca yıl çalışmış, prim ödemiş ve ülkenin büyümesine katkıda bulunmuş milyonlarca emekli bugün sefalet koşulları içinde yaşamını sürdürmeye çalışmaktadır. Emekli aylıkları asgari ücret ve milli gelir karşısında erimekte, emeklilere ayrılan bütçe ve GSYH payı düşmektedir. SGK’nin emekliye daha az ödeme yapması ve düşük aylıklar nedeniyle giderek daha fazla emekli, yeniden çalışmak ya da iş aramak zorunda kalmaktadır.

Emekli aylıkları yaşam maliyetleri karşısında hızla erimektedir. Yüksek enflasyon koşullarında emeklilerin gelirleri temel ihtiyaçlarını karşılamakta yetersiz kalmaktadır. Gıda, barınma, sağlık, ulaşım ve enerji harcamalarındaki artışlar emeklilerin yaşam standartlarını ciddi biçimde geriletmektedir. Özellikle düşük aylık alan emekliler için emeklilik dönemi, dinlenme ve sosyal yaşama katılım dönemi olmaktan çıkarak sürekli bir geçim mücadelesine dönüşmektedir.

Emeklilik sisteminde yapılan düzenlemeler kuşaklar arası eşitsizlikleri derinleştirmektedir. Aylık bağlama oranlarının düşürülmesi, güncelleme katsayılarının değiştirilmesi ve emekli aylıklarının milli gelir artışından yeterince pay alamaması, yeni emeklilerin daha düşük gelirlerle yaşamaya mahkûm edilmesine yol açmaktadır. Aynı süre çalışan ve benzer prim ödeyen kişiler arasında dahi farklı dönemlerde emekli olmaktan kaynaklanan büyük gelir farkları ortaya çıkmaktadır.

Emeklilik sistemi yalnızca emeklileri değil, bugün çalışan milyonları da ilgilendirmektedir. Çalışanlar, uzun yıllar prim ödemelerine rağmen emeklilik dönemlerinde nasıl bir gelir elde edecekleri konusunda ciddi bir belirsizlik yaşamaktadır. Emeklilik hakkının zayıflaması, çalışma yaşamı boyunca ödenen primlerin gelecekte güvence sağlayacağına dair inancı da aşındırmaktadır.

Emeklilik sistemi acilen yeniden yapılandırılmalıdır. Emekli aylıkları yoksulluk riskini ortadan kaldıracak düzeye yükseltilmeli, aylık bağlama sistemi emekliler lehine yeniden düzenlenmeli ve emeklilerin ekonomik büyümeden ve refah artışından pay alması güvence altına alınmalıdır. Emeklilik, uzun yıllar çalışmanın ardından yoksullukla mücadele edilen bir dönem değil, insanca, güvenceli ve onurlu bir yaşam hakkı olarak yeniden tanımlanmalıdır.

ÖZET

- Ortalama emekli aylığının asgari ücrete oranı 2002’de yüzde 122 iken bu oran 2025’te yüzde 84’e gerilemiştir. Emekli aylıkları asgari ücretin yüzde 16 altına düşmüştür.
- Emekli aylığı sistemindeki değişiklikler, aynı prim ve çalışma süresine sahip emekliler arasında büyük gelir farkları yaratmaktadır.
- En düşük emekli aylığı artırılırken diğer aylıkların aynı ölçüde yükseltilmemesi, emekli aylıklarını en düşük aylığa yaklaştırmaktadır.
- Emeklilerin milli gelirden aldığı pay gerilemektedir. Ortalama emekli aylığının kişi başına milli gelire oranı 2002’de yüzde 46,4 iken bu oran 2025 yüzde 31,6’ya düşmüştür.
- Prim gelirleri 2002’den bu yana 273 kat artarken emekli aylıkları ve sağlık harcamaları 211 kat artmıştır.
- Düşük aylıklar nedeniyle çalışan veya iş arayan emeklilerin oranı 2002’de yüzde 36,6 iken 2025’te yüzde 69,5’e çıkmıştır. Her üç emekliden ikisi çalışmak zorunda bırakılmaktadır.

DİSK'İN EMEKLİLİK SİSTEMİ İÇİN TALEPLERİ

- Emeklilik kamusal bir sosyal hak olarak yeniden tanımlanmalıdır. Emeklilik bütçeye yük değil, yurttaşlık hakkıdır.
- Kamusal emeklilik sistemi güçlendirilmelidir. Sosyal güvenlik sistemi piyasanın ve özel sigorta şirketlerinin insafına bırakılamaz. Devletin sosyal güvenlik sistemine katkısı artırılmalı, sosyal güvenlik harcamaları güçlendirilmelidir.
- Emeklilik hakkı bireysel tasarruflara ve özel emeklilik uygulamalarına teslim edilemez. Tamamlayıcı Emeklilik Sistemi (TES) ve özelleştirme girişimlerinden vazgeçilmelidir.
- Kamu kaynakları sermayeden değil emeklilerden yana kullanılmalıdır. Emekli yoksulluğunu ortadan kaldıracak gelir ve sosyal destek politikaları hayata geçirilmelidir.
- Emeklilerin sağlık, bakım, barınma ve ulaşım hakları kamusal güvencelerle desteklenmelidir.
- İnsanca yaşamaya yetecek asgari emekli aylığı güvencesi sağlanmalıdır. En düşük emekli aylığı asgari ücret düzeyine yükseltilmelidir.

VERİLERLE EMEKLİLER GERÇEĞİ

EMEKLİLİKTE EŞİTSİZLİK BÜYÜYOR

Türkiye’de emeklilerin ve hak sahiplerinin aylıklarına ve gelirlerine ilişkin sağlıklı veriler bulunmamaktadır. SGK en düşük ve en yüksek emekli aylığına ilişkin veriler yayımlasa da bu veriler gerçeği yansıtmaktan oldukça uzak ve metodolojisi belirsizdir. Örneğin, SGK’nin Aralık 2025 mali istatistiklerinde, 2025’in ilk yarısı için 4/a kapsamında en düşük emekli aylığı 20.656,9 TL, en yüksek emekli aylığı ise 39.585,8 TL olarak bildirilmektedir. Ancak bu veriler gerçeği yansıtmamaktadır. En düşük emekli aylığı ve geliri çok daha düşük seviyelere inebilirken, en yüksek emekli aylığı ise açıklanandan çok daha yüksek olabilmektedir. Bu nedenle SGK tarafından yayımlanan mali istatistiklerde bulunan emekli ve hak sahiplerine yapılan ödeme miktarını toplam emekli ve hak sahibi sayısına bölerek ortalama emekli aylığının hesaplanması daha sağlıklıdır.

Öte yandan emekli aylığı bağlama ve hesaplama koşullarının sık sık değiştirilmesi sonucunda benzer koşullarda çalışan ve prim ödeyen ancak farklı dönemlerde emekli olan sigortalıların aylıkları arasında ciddi dengesizlikler ortaya çıkmıştır. Çalışma süresi ve prim gün sayısı aynı olan milyonlarca emekli, emekli oldukları dönemde uygulanan sistemden dolayı daha düşük emekli aylığı almaktadır.

EMEKLİ AYLIKLARI VE ASGARİ ÜCRET MAKASI AÇILIYOR

Türkiye’de asgari ücretteki artış, emekli aylığı seviyelerine aynı oranda yansımamaktadır. Asgari Ücret Tespit Yönetmeliği, asgari ücreti “işçilere normal bir çalışma günü karşılığı ödenen işçinin gıda, konut, giyim, sağlık, ulaşım ve kültür gibi zorunlu ihtiyaçlarını günün fiyatları üzerinden asgari düzeyde karşılamaya yetecek ücret” olarak tanımlamıştır. Bu tanım, asgari ücret altında alınan her ücret için kişinin temel ve zorunlu ihtiyaçlarını karşılamasının mümkün olmadığını göstermektedir. Ancak asgari emekli aylıkları için böyle bir kriter söz konusu değildir. 2008’de yapılan değişiklikle emekli aylığı alt sınırı (asgari emekli aylığı) asgari ücretin yüzde 35-40’ına kadar düşürülmüştür. Oysa emekli ve hak sahibi aylıklarının asgari ücretin altında olmaması gerekir.

Ancak Türkiye’de emekli aylıkları gerilemekte ve emekli aylıkları en düşük emekli aylığında eşitlenmektedir. AKP hükümetinin iktidara geldiği 2002 yılında ortalama emekli aylığı 212 TL, ortalama işçi emekli aylığı 199 TL ve ortalama net asgari ücret 174 TL’ydi.

Ortalama emekli aylığının asgari ücrete oranı yüzde 122 ve ortalama işçi emekli aylığının asgari ücrete oranı yüzde 114’tü. Başka bir deyişle emekli aylıkları net asgari ücretten yüzde 14 ve yüzde 22 daha yüksekti.

DİSK-AR İşçi Sınıfının Geçim Krizi Raporu

Aradan geçen 12 yılda emekli aylıklarının asgari ücrete oranı giderek düşmüştür. 2025 yılında emekli aylığı ortalama 18.490 TL, ortalama işçi emekli aylığı ise 18.274 TL'dir. Buna karşın ortalama net asgari ücret 22.105 TL'dir. Böylece ortalama emekli aylığının asgari ücrete oranı yüzde 84'e ve işçi emekli aylığının asgari ücrete oranı ise yüzde 83'e kadar gerilemiştir. Bunun anlamı asgari ücret artışı nedeniyle daha fazla prim geliri elde eden SGK'nin emeklilere daha az aylık ödemesidir. SGK, aktif sigortalıların artan ücretleri üzerinden daha fazla prim geliri toplarken bu artışın emeklilere aktarılmaması, sistematik bir kaynak transferi anlamına gelmektedir. Çalışanların primleriyle büyüyen fon, emeklilere değil başka kalemlere akmaktadır.

Tablo 7. Ortalama Emekli Aylıkları ve Asgari Ücret (2002-2025) (TL) (Yüzde)

Yıl	Ortalama Emekli Aylığı (TL)	Ortalama 4-a Emekli Aylığı (TL)	Ortalama Net Asgari Ücret (TL)	Ortalama Emekli Aylığının Asgari Ücrete Oranı (%)	İşçi Emekli Aylığının Asgari Ücrete Oranı (%)
2002	212	199	174	122	114
2003	306	290	226	136	128
2004	356	335	311	115	108
2005	428	424	350	122	121
2006	475	461	380	125	121
2007	527	515	411	128	125
2008	563	556	492	114	113
2009	623	611	537	116	114
2010	691	684	588	118	116
2011	762	770	644	118	119
2012	845	851	720	117	118
2013	937	951	788	119	121
2014	1.025	1.029	869	118	118
2015	1.113	1.112	975	114	114
2016	1.313	1.299	1.301	101	100
2017	1.437	1.422	1.404	102	101
2018	1.619	1.605	1.603	101	100
2019	1.917	1.891	2.021	95	94
2020	2.155	2.123	2.325	93	91
2021	2.480	2.445	2.826	88	87
2022	4.000	3.888	4.877	82	80
2023	7.323	7.066	9.955	74	71
2024	13.330	12.957	17.002	78	76
2025	18.490	18.274	22.105	84	83

Kaynak: SGK Yıllık Sigortalı İstatistikleri ile Mali İstatistikler. ÇSGB, Asgari Ücret verileri. DİSK-AR tarafından hesaplanmıştır. Aylıklar yıl ortalamasıdır. Ortalama aylıklar toplam emekli aylığı ödemesinin pasif sigortası sayısına bölünmesiyle bulunmuştur.

ORTALAMA EMEKLİ AYLIĞI EN DÜŞÜK AYLIĞA YAKINSIYOR

Emekli aylıklarının giderek düşmesi ve kamuoyundaki tepkiler sonucunda, 2019'da 5510 sayılı Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu'na eklenen Ek 19. madde ile emekli aylıklarının 1.000 TL'den düşük olamayacağı, düşük olursa aradaki farkın Hazine'den tahsil edileceği hükme bağlanmıştır. Bu miktar yıllar içinde artmış ve Ocak 2026'da 20.000 TL'ye yükseltilmiştir.

Ancak en düşük emekli aylığında yapılan bu düzenleme ortalama emekli aylıkları aynı oranda artmadığı için ortalama emekli aylıkları ile en düşük aylıklar arasındaki makası iyice kapatmıştır. Emekli aylıklarının gerek hesaplanmasında gerekse artırılmasındaki büyük sorunlar nedeniyle ortalama aylıklar ciddi biçimde erimiş, ortalama emekli aylıkları tamamlanan en düşük aylığa yakınsamaya başlamıştır. Böylece emekli aylıkları sadece düşük kalmamış, aralarındaki denge de bozulmuştur. Prime dayalı sistemlerde var olan çalışma süresi ve ödenen prime göre aylık farklılaşması fiilen ortadan kalkmıştır.

Tablo 8. Tamamlanan En Düşük Aylık ve Ortalama Emekli Aylığı (TL) (Yüzde)

	Hazine Katkısıyla En Düşük Emekli Aylığı (TL)	Ortalama Emekli Aylığı (TL)	Ortalama Emekli Aylığının En Düşük Aylıktan Farkı (%)	En Düşük Aylığın Ortalama Aylığa Oranı (%)
2019	1.000	1.917	91,7	52,2
2025	15.675	18.490	18	84,8

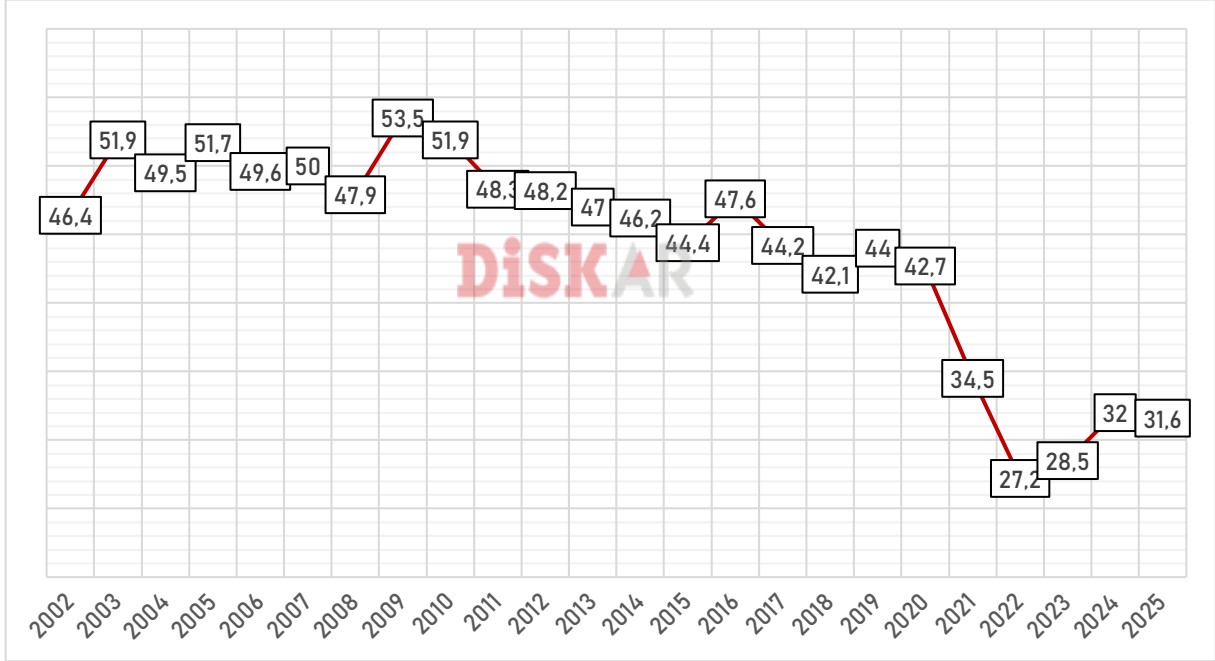
Kaynak ve açıklama: Ortalama emekli aylığı verileri Tablo 1'den alınmıştır. Hazine katkısıyla en düşük emekli aylığı yıllık ortalamadır.

2019'da ortalama emekli aylığı en düşük aylığın yüzde 91,7 fazlası iken 2025'te ortalama emekli aylığının en düşük emekli aylığı ortalamasına farkı sadece yüzde 18 olmuştur. Ciddi biçimde düşen en düşük emekli aylığının Hazine katkısıyla belirli bir düzeye çekilmesi doğrudur ancak şu an geçerli olan düzey oldukça yetersizdir.

EMEKLİ AYLIKLARININ KİŞİ BAŞINA MİLLİ GELİRE ORANI GERİLİYOR

Ülke büyüme oranlarının emekli aylıklarına yansımaları, emeklilerin milli gelirden aldığı payın korunması ve emeklilerin refahı için oldukça önemlidir. Türkiye'de emekli aylıkları artışında sadece TÜFE artış oranlarının esas alınması ve aylıkların kişi başına GSYH artış oranından daha az artırılması emekli aylıklarının erimesine ve emeklilerin görece olarak yoksullaşmasına yol açmaktadır.

Grafik 12. Ortalama Emekli Aylıklarının Kişi Başına Milli Gelire Oranı (2002-2025) (Yüzde)

Kaynak: Tablo 9'dan alınmıştır.

2002 ve 2010 yılları arasında ortalama emekli aylığının kişi başına milli gelire oranı yüzde 52-54'e kadar çıkmış, 2020 yılından sonra ise ciddi bir düşüş yaşanmıştır. 2002 yılında ortalama emekli aylığı 212 TL iken kişi başına GSYH yıllık 5.486 TL ve aylık 457 TL'di. 2025 yılında ise ortalama emekli aylığı 18.490 TL iken kişi başına GSYH ise aylık 58.599 TL (gerçekleşme tahmini) olmuştur. Böylece 2025 yılında ortalama emekli aylığının kişi başına GSYH'ye oranı yüzde 31,6'ya düşmüştür.

Tablo 9. Ortalama Emekli Aylıklarının Kişi Başına Milli Gelire Oranı (2002-2025) (TL) (Yüzde)

Yıl	Kişi Başına Gayri Safi Yurt İçi Hasıla (TL/Ay)	Ortalama Emekli Aylığı (TL)	Ortalama Emekli Aylığının KB GSYH'ye Oranı (%)
2002	457	212	46,4
2003	589	306	51,9
2004	719	356	49,5
2005	828	428	51,7
2006	957	475	49,6
2007	1.054	527	50
2008	1.176	563	47,9
2009	1.164	623	53,5
2010	1.330	691	51,9
2011	1.577	762	48,3
2012	1.753	845	48,2
2013	1.996	937	47
2014	2.219	1.025	46,2

DİSK-AR İşçi Sınıfının Geçim Krizi Raporu

	Kişi Başına Gayri Safi Yurt İçi Hasıla (TL/Ay)	Ortalama Emekli Aylığı (TL)	Ortalama Emekli Aylığının KB GSYH'ye Oranı (%)
2015	2.505	1.113	44,4
2016	2.761	1.313	47,6
2017	3.252	1.437	44,2
2018	3.850	1.619	42,1
2019	4.357	1.917	44
2020	5.045	2.155	42,7
2021	7.186	2.480	34,5
2022	14.721	4.000	27,2
2023	25.663	7.323	28,5
2024	41.923	13.330	32
2025 (*)	58.599	18.490	31,6

Kaynak: TÜİK, Dönemsel Gayrisafi Yurtiçi Hasıla verileri, TÜİK, Yıllara Göre Nüfus Verileri, SGK Mali İstatistikleri, SBB 2026 Yıllık Program. DİSK-AR tarafından hesaplanmıştır.

(*) Gerçekleşme tahminidir.

EMEKLİLERE AYRILAN KAYNAK AZALİYOR

Emekli aylıklarının asgari ücret ve kişi başına milli gelirden daha az artırılması sebebiyle emekli aylıklarında ciddi gerilemeler yaşanmıştır. Emeklilerin sefalet aylığına mahkûm edilmesi nedeniyle emeklilere zam talebi sık sık gündeme gelmektedir. Emekli aylıklarında artış talebi gündeme geldiğinde “kaynak yok” ve “emekli sayısı fazla” gibi iddialar ileri sürülmektedir. Oysa bu söylemler gerçeği yansıtmamaktadır.

Resmi verilere göre SGK'nin geliri artmaktadır. 2002 yılında SGK'nin prim geliri 14,8 milyar TL, emekli aylığı ve sağlık ödemeleri 24,3 milyar TL'ydi. Prim gelirlerinin emekli aylıklarını ve sağlık ödemelerini karşılama oranı yüzde 61'di. 2025 yılında ise SGK'nin prim gelirleri 4 trilyon TL, emekli aylığı ve sağlık ödemeleri ise yaklaşık 5,1 trilyon TL oldu. 2025 yılında prim gelirlerinin emekli aylıklarını ve sağlık ödemelerini karşılama oranı yüzde 78,9 olmuştur. Böylece 2002 yılında bu yana prim gelirlerinin emekli aylıklarını ve sağlık ödemelerini karşılama oranı 2025 yılında en yüksek düzeyine ulaşmıştır.

Aktif/pasif sigortalı oranı düştükçe SGK'nin gelirlerinin azalması, yükseldikçe artması beklenir. Türkiye'de aktif/pasif sigortalı oranı gerilemektedir. Aktif/pasif sigortalı oranının düşmesine rağmen SGK'nin gelirlerinin artmasının sebebi emekli aylıklarının düşük tutulması ve asgari ücretten daha az artırılmasıdır.

Prim gelirleri 2002 yılından bu yana 273 kat artarken emekli aylığı ve sağlık ödemeleri 211 kat artmıştır. Böylece SGK'nin gelirleri artarken giderleri azalmış ve mali durumu iyileşmiştir. Kuşkusuz bu “iyileşme” emeklilerin yoksullaşması pahasına gerçekleşmiştir.

Tablo 10. SGK Prim Gelirlerinin Emekli Aylıklarını ve Sağlık Ödemelerini Karşılama Oranı (2002-2025) (Bin TL) (Yüzde)

DİSKAR	Prim Gelirlerinin Emekli Aylıklarını ve Sağlık Ödemelerini Karşılama Oranı (%)	Toplam Prim Geliri (Bin TL)	Emekli Aylığı ve Sağlık Ödemeleri (Bin TL)
2002	61	14.821.913	24.316.427
2003	59	21.178.426	35.870.656
2004	62,5	27.423.790	43.849.308
2005	59,2	30.882.405	52.181.145
2006	66,3	41.619.875	62.767.105
2007	60,9	44.051.735	72.356.990
2008	64,5	54.546.453	84.540.045
2009	56	54.579.182	97.467.241
2010	60	66.912.858	111.513.855
2011	69,9	89.560.568	128.157.359
2012	66,5	99.359.243	149.444.393
2013	70,2	118.728.578	169.099.269
2014	71,6	135.238.559	188.994.052
2015	75,4	159.480.052	211.401.345
2016	72,8	184.445.994	253.205.938
2017	72,4	208.064.459	287.232.470
2018	75,9	255.619.125	336.671.512
2019	71,8	293.828.025	409.363.953
2020	67,5	323.181.066	478.719.349
2021	75,5	440.130.381	583.232.010
2022	76,1	724.107.544	952.018.681
2023	76,4	1.497.925.469	1.961.766.884
2024	74,1	2.704.571.086	3.648.716.110
2025	78,9	4.047.280.833	5.128.589.619

Kaynak: SGK Mali İstatistikler. DİSK-AR tarafından hesaplanmıştır.

Öte yandan emekli ve hak sahibi aylıklarına yapılan ödemelerde, prim gelirlerinden oluşan SGK'nin kendi gelirlerinin yanında Hazine katkısı da kullanılmaktadır. 2007 yılından beri SGK'ye düzenli Hazine desteği yanında çeşitli bütçe transferleri yapılmaktadır. Bütçe transferleri kapsamında devlet katkısı, ek ödeme, ek karşılık, faturalı ödemeler, teşvikler, ödeme gücü olmayanların GSS primi ve açık finansmanı yer almaktadır.

SGK'ye yapılan konsolide bütçe transfer miktarının hem GSYH'ye oranı hem de bütçeye oranı gerilemektedir. SGK'nin prim gelirlerinin emekli aylığı ve sağlık giderlerine yetmemesi nedeniyle bütçeden SGK'ye transferler yapılmaktadır. Ancak kamuoyuna konsolide transferler olarak yansıyan bu harcamaların önemli bir bölümünün emekli aylıkları ve sağlık giderleriyle ilgisi yoktur. Bunların önemli bir bölümü görevlendirme gideridir.

DİSK-AR İşçi Sınıfının Geçim Krizi Raporu

Görevlendirme gideri doğrudan emekli aylığı ve sağlık harcamalarına ilişkin olmayan ve SGK'ye mevzuatla verilen görevlerin sonucudur. Bu görevlendirmeler gereği Hazine, SGK'ye kaynak aktarır ve SGK de bu kaynakları ilgili yerlere öder. Örneğin 2025 yılında konsolide SGK transferlerinin bütçe harcamalarına oranı 13,7'dir. Ancak bunun yüzde 6,6'sı görevlendirme gideri 6,9'u SGK'ye emekliler için yapılan transferlerdir. Dikkat çekici husus bütçe içinde görevlendirme giderlerinin oranı 2009'da yüzde 4,7 iken 2025'te bu oranın 6,6'ya yükselmesidir. SGK'ye Hazine yardımlarının oranı ise yüzde 15,1'den 6,9'a düşmüştür.

Emeklilere bütçeden ve GSYH artışından yeterince pay verilmemektedir. Oysa geçmişte olduğu gibi bütçeden SGK'ye daha fazla kaynak aktarılırdı emekli aylıklarında artış yapmak mümkün olurdu. Bu nedenle emekli yoksulluğu giderek büyümektedir.

Tablo 11. Bütçe Transferlerinin GSYH'ye ve Bütçeye Oranı (2009-2025) (Yüzde)

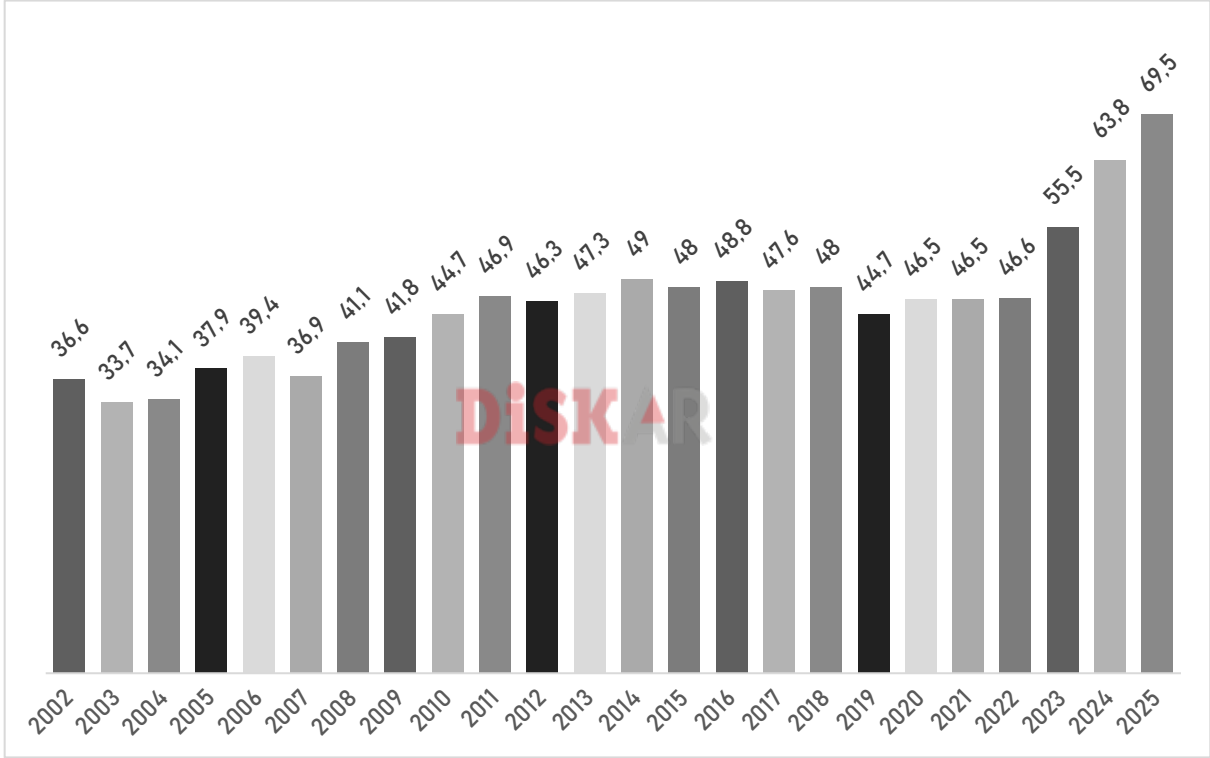
	Faiz Payı (%)	SGK Cari Transferinin (Görevlendirme) Bütçe Payı (%)	SGK Hazine Yardımlarının Bütçe Payı (%)	Konsolide Transferlerinin Bütçe Payı (%)	SGK Konsolide Transferlerinin GSYH Oranı (%)	SGK'ye Hazine Yardımlarının GSYH Oranı (%)
2009	19,8	4,7	15,1	19,8	5,3	4,0
2010	16,4	4,6	14,3	18,9	4,8	3,6
2011	13,4	5,3	12,0	17,3	3,9	2,7
2012	13,4	5,1	12,7	17,8	4,1	2,9
2013	12,2	6,0	11,8	17,8	4,0	2,6
2014	11,1	5,8	11,6	17,4	3,8	2,5
2015	10,5	6,0	10,0	16,0	3,4	2,2
2016	8,6	7,1	11,4	18,5	4,1	2,5
2017	8,4	8,4	11,3	19,7	4,3	2,4
2018	8,9	9,0	9,1	18,1	4,0	2,0
2019	10,0	8,4	11,4	19,9	4,6	2,7
2020	11,1	7,7	12,8	20,6	4,9	3,1
2021	11,3	8,3	8,0	16,4	3,6	1,8
2022	10,6	5,8	7,6	13,4	2,6	1,5
2023	10,2	7,6	5,8	13,4	3,3	1,4
2024	11,8	7,2	6,7	13,9	3,5	1,7
2025	14	6,6	6,9	13,7	3,2	1,6

Kaynak ve açıklama: Hazine ve Maliye Bakanlığı, Merkezi Yönetim Bütçe İstatistikleri. GSYH SBB verisidir. DİSK-AR tarafından hesaplanmıştır.

ÇALIŞAN EMEKLİLERİN SAYISI ARTIYOR

Emekli aylıklarının düşüklüğü ve hayat pahalılığı nedeniyle emekliler arasında çalışma giderek yaygınlaşmaktadır. SGK'nin Aralık 2025 verilerine göre, Türkiye'de toplam 12,3 milyon civarı kişi emekli aylığı almaktadır. Ayrıca TÜİK'in 2025 yıllık verilerine göre toplam 3 milyon 739 bin kişi, emekli olduğu için işgücüne katılmamaktadır. Geriye kalan 8 milyon 516 bin emekli ise ya bir işte çalışmakta ya da iş aramaktadır.

Grafik 13. Yıllara Göre Çalışan ve İş Arayan Emeklilerin Tüm Emekliler İçindeki Payı (2002-2025) (Yüzde)

Kaynak: SGK Yıllık ve Aylık Sigortalı İstatistikleri, TÜİK İşgücü İstatistikleri. Emekli olduğu için işgücüne katılamayanlara ilişkin veri TÜİK Merkezi Dağıtım Sisteminden (Biruni) çekilmiştir. DİSK-AR tarafından hesaplanmıştır.

2002 yılında 4,3 milyon emeklinin 1,6 milyonu (yüzde 36,6'sı) işgücü piyasasında iken, 2025 itibarıyla 12 milyonu aşkın emeklinin 8,5 milyonu işgücü piyasasındadır. Çalışan veya iş arayan emeklilerin oranı yüzde 69,5'e yükselmiştir. Başka bir deyişle Türkiye'de 12 milyon civarı emekli aylığı alanın üçte ikisi, emeklilik hakkını fiilen kullanamamaktadır. Emekli olmak, çalışma yaşamından çıkmak değil, aksine büyük çoğunluk için güvencesiz ve kayıt dışı koşullarda çalışmaya devam etmek anlamına gelmektedir. Bu durum, emeklilik sisteminin işlevsizleştiğinin en net göstergesidir. Sistem, emeklileri yoksulluktan korumak yerine onları işgücü piyasasına geri itmektedir.

KAYNAKLAR

- Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı (SBB). (2017). Ekonomik ve sosyal göstergeler: Fert başına GSYH ve SAGP (1975–2017).
- Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı (SBB). (2026). 2026 yıllık program.
- DİSK/Birleşik Metal-İş Sınıf Araştırmaları Merkezi (BİSAM). (2026, Mayıs). Açlık ve yoksulluk sınırı araştırması.
- Eurostat. (2025, Temmuz). Minimum wage statistics.
https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Minimum_wage_statistics
- Eurostat. (2026, Ocak). Minimum wage statistics.
- Global Product Prices. (2026, 17 Haziran). Milk prices around the world.
https://www.globalproductprices.com/rankings/milk_prices/
- Hazine ve Maliye Bakanlığı, Muhasebat Genel Müdürlüğü. (çeşitli yıllar). Genel yönetim bütçe gelirleri istatistikleri.
- Hazine ve Maliye Bakanlığı. (çeşitli yıllar). Merkezi yönetim bütçe istatistikleri.
- International Labour Organization (ILO). (2025). Statistics on collective bargaining.
<https://www.etui.org/publications/road-80-collective-bargaining-coverage>
- Sosyal Güvenlik Kurumu (SGK). (çeşitli yıllar). Mali istatistikler.
- Sosyal Güvenlik Kurumu (SGK). (çeşitli yıllar). Sigortalı istatistikleri.
- Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası (TCMB). (t.y.). Ortalama Cumhuriyet altını fiyatları (yıllık). <https://www.tcmb.gov.tr>
- Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK). (2024). İşgücü maliyeti istatistikleri.
- Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK). (2025). Hanehalkı işgücü araştırması mikro verileri, 2002–2025.
- Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK). (çeşitli yıllar). Dönemsel gayrisafi yurtiçi hasıla.
- Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK). (çeşitli yıllar). İşgücü istatistikleri.

**iŒÇİ
SINIFININ
GEÇİM KRİZİ
RAPORU**

ASGARI ÜCRET | VERGİ | EMEKLİLİK

DiSKAR

TÜRKİYE DEVRİMCİ İŒÇİ SENDİKALARI KONFEDERASYONU ARAŒTIRMA MERKEZİ